

Indhold

1	Indledning	1
2	Resumé af konklusioner og anbefalinger	3
	2.1 Gode råd om børnekultur anno 2010	3
	2.2 Resumé af hovedkonklusioner	3
3	Indhold, metoder og rammer	11
	3.1 Forsøgsindhold	11
	3.2 Forsøgsmetoder	15
	3.3 Forsøgsrammer	19
	3.4 Delkonklusion	25
4	Mål og resultater	27
	4.1 Overordnet vision og mål	27
	4.2 Projekternes mål og forventede resultater	27
	4.3 Overordnet målopfyldelse	29
	4.4 Modeludvikling inden for de tre forsøgskategorier	34
	4.5 Delkonklusion	37
5	Temaanalyser	41
	5.1 De tværgående temaer	41
	5.2 Kvalificering	41
	5.3 Organisering	44
	5.4 Forankring	48
	5.5 Delkonklusion	52
6	Perspektivering – Børnekulturens Netværks rolle og rammer	55
	6.1 Det børnekulturelle felt	55
	6.2 Netværkets prioriteringer i forsøget	56
	6.3 Fælles læring – Den procesorienterede arbejdsform	58
7	Evaluerings metode og fremgangsmåde	61

1 INDLEDNING

Børnekulturens Netværk har gennemført modelforsøget "Børnekultur i kommunen – nye veje og metoder i arbejdet med børn, kultur og fritid" i perioden september 2007 til august 2009. Pluss Leadership har evalueret forsøget fra marts 2008 til august 2009.

Modelforsøgets formål er at sikre høj kvalitet i de lokale kulturtilbud til børn og unge og udvikle metoder og modeller i dette arbejde inden for tre forsøgskategorier: Kultur i dagtilbud, Kultur i skolen og Kultur i familien.

Overordnet skal forsøget endvidere medvirke til at opfylde Netværkets vision om, at "alle børn skal møde kunsten og kulturen, at alle kulturinstitutioner skal bidrage, og at alle kunstarter skal inddrages".

Modelforsøget er desuden et led i at udvikle indsatsen på de tre temaer, som blev introduceret i Netværkets handlingsplan 2006-2007, og som i særlig grad belyses i evalueringen:

- Kvalificering
- Organisering
- Forankring

I alt søgte 34 kommuner om forsøgsstatus. 14 kommuner blev valgt. De 20 øvrige kommuner fik tilbud om at være følgekommuner; heraf valgte 18 at tage imod dette tilbud.

Til forsøget er afsat 4 mio. kr. fordelt på de 14 modelkommuner med et minimumbeløb på 100.000 kr. til projektet i Frederikssund og på Frederiksberg og et maksimumbeløb på 500.000 kr. til projektet i Århus. Hertil kommer kommunal (og anden) medfinansiering i størrelsesordenen 8 mio. kr.

Evalueringen har taget form som en *lærende evaluering*. Som led i at fremme samarbejde og videndeling på tværs er gennemført en række konferencer og læringscirkler for såvel model- som følgekommuner. Arrangementerne er gennemført i et samarbejde mellem Børnekulturens Netværk og Pluss Leadership. Denne evaluering er et selvstændigt slutprodukt, udarbejdet af Pluss Leadership.

Evalueringens mål er at:

- kortlægge og vurdere de respektive modelkommuners indsats, gennemførelse og målopfyldelse;
- identificere og analysere modeller i relation til dels *de tre forsøgskategorier*: dagtilbud, skole og familie, dels de tre *temaer*: kvalificering, organisering og forankring.

Herudover ser vi også de 14 projekter som unikke modeller, og vi har supplerende udarbejdet 14 særskilte casebeskrivelser med fokus på indhold, resultater og succesfaktorer.

Metoden er kvalitativ dataindsamling med høj grad af involvering af de enkelte projekter. Processen har omfattet tre konferencer, to runder læringscirkler, to selvevalueringer i periodens start og slut samt interviews med projektlederne for de enkelte projekter.

Rapporten er bygget op som følger:

Kapitel 2 består af 12 gode råd vedrørende børnekultur samt et resumé af rapportens hovedkonklusioner.

Kapitel 3 belyser de 14 modelkommuners forsøgsindhold, metoder og rammer.

Kapitel 4 analyserer målopfyldelse og resultatskabelse på projekt- og programplan, herunder belyser modeller i relation til de tre forsøgskategorier.

Kapitel 5 indkredser og beskriver modeller i relation til de tre tværgående temaer.

Kapitel 6 består af en overordnet perspektivering af forsøget, herunder belyser Børnekulturrens Netværks rolle og rammer.

Kapitel 7 omfatter en kort metodebeskrivelse.

2 RESUMÉ AF KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER

I dette kapitel præsenteres først 12 gode råd om børnekulturen baseret på den samlede evaluering. Dernæst følger resumé af rapportens hovedkonklusioner.

2.1 Gode råd om børnekultur anno 2010

Til Kulturministeren

1. Fortsæt prioritering af børnekultur, indsats og midler.
2. Fasthold/styrk den tværgående organisering, og styrk den børnekulturelle dagsorden i forhold til de øvrige relevante ministerier.
3. Medvirk til lokal konsolidering på børnekulturområdet. Brug evt. Børnekulturens Netværk strategisk her.

Til Børnekulturens Netværk

4. Fortsæt det gode børnekulturelle arbejde (netværk, programmer, erfaringsudveksling, lokal dialog).
5. Fortsæt den lokale vagthund-blåstempler-igangsætter-funktion i forhold til børnekultur. Husk klar forventningsafstemning ved forsøg og programmer.
6. Sæt tydelige strategiske/tværministerielle børnekulturelle dagsordener og bland jer med andre strategiske parter (fx forskning, kreative erhverv mv.).

Til kommunen

7. Fasthold/opprioritér/konsolider børnekulturen som ressortområde. Børnene behøver jer!
8. Understøt den tværgående organisering og praksis. Personalerne behøver det!
9. Brug børnekultur som spydspids – til kompetenceudvikling, nye arbejdsformer og profilering af kommunen.

Til børnekulturmedarbejderen

10. Fortsæt det gode arbejde. Flyt fokus fra projekt til proces og politisk prioritering.
 11. Afklar (løbende) egen rolle. Proceskonsulent med speciale.
 12. Brug hinanden og diverse læringsfora meget mere (fagspecifikke, processuelle, tværgående).
-

2.2 Resumé af hovedkonklusioner

Resumeeet er struktureret efter følgende temaer, jf. rapportens opbygning:

- Forsøgets mål og rammer
- Målopfyldelse og resultater
- Modeller i forhold til de tre forsøgskategorier
- Modeller i forhold til de tre tværgående temaer
- Perspektivering – Børnekulturens Netværks rolle og rammer.

Forsøgets mål og rammer

Børnekulturens Netværks overordnede vision er, "at alle børn skal møde kunsten og kulturen, at alle kulturinstitutioner skal bidrage, og at alle kunstarter skal inddrages". Modelforsøget skal medvirke til realisering af denne vision og være del af en langsigtet strategi til at opkvalificere det børnekulturelle felt i hele landet og styrke samarbejdet mellem stat og kommune.

Det overordnede formål med modelforsøget er at sikre høj kvalitet i de lokale kulturtilbud til børn og unge og udvikle metoder og modeller i dette arbejde inden for tre forsøgskategorier:

- Kultur i dagtilbud
- Kultur i skolen
- Kultur i familien

Flere af projekterne har arbejdet med to forsøgskategorier, ét projekt spænder over alle tre kategorier. Modelforsøget som helhed skal desuden medvirke til at udvikle indsatsen på de tre tværgående temaer, som blev introduceret i Netværkets handlingsplan 2006-2007: Kvalificering, Organisering og Forankring.

Til gennemførelse af forsøget er udvalgt 14 projekter, 5 i Jylland, 6 i hovedstadsområdet og 3 på det øvrige Sjælland. I alt 9 af de deltagende modelkommuner er sammenlagte, og der er generelt set stor forskel på kommunerne i størrelse, økonomi og børnekulturel tradition.

Den samlede forsøgsøkonomi fra Børnekulturens Netværk er på i alt 4 mio. kr. og en medfinansiering på nogenlunde det dobbelte, ca. 8 mio. kr., fra de deltagende kommuner og (i begrænset omfang) øvrige offentlige forsøgspuljer mv. Der er således genereret en aktivitet på i alt ca. 12 mio. kr. på basis af modelkommuneforsøget.

-
1. Vi vurderer sammenfattende, at de tre forsøgskategorier og de tre tværgående temaer har fungeret som en god tematisk ramme. Dette har sikret, at forsøget kan dække bredt i forhold til børn i alle aldre, rammer og virkeligheder, og at centrale metoder danner grundlag for indsatsen.

Videre vurderer vi, at de konkrete projekter, som Børnekulturens Netværk har udvalgt, er af høj kvalitet og som udgangspunkt kan medvirke til den overordnede målopfyldelse.

Målopfyldelse og resultater

Alle 14 projekter er gennemført og har leveret positive resultater og generelt set veldrevne og perspektivrige tværgående samarbejdsprocesser.

Modelkommuneforsøget er gennemført i en periode over 2 år, sideløbende med kommunalreformen med sammenlægninger i 9 ud af de 14 kommuner med store kommunale besparelser, strukturændringer og fyringer til følge. Ikke mindst i det lys vurderer vi, dels at modelkommuneforsøget har været vigtigt med henblik på at sikre fortsat høj prioritering af børnekulturen i kommunerne, dels at de enkelte projekter/projektledelser har været dygtige, vedholdende og er kommet flot i mål.

På nuværende tidspunkt er det ikke muligt at få et færdigt billede af, hvilke og hvor mange af projekterne der videreføres og i hvilket omfang. Men et forsigtigt skøn er, at 8-10 ud af de 14 projekter videreføres; de fleste af disse i reduceret/justeret form.

I samtlige projekter er børn og unge *hovedpersoner*, og de deltager aktivt i de forskellige forløb. Set i forhold til de tre formidlingstilgange ”for, med og af” er alle tre repræsenteret, men projekterne har i høj grad fokuseret på inddragelse:

- kunst og kultur **med** børn er den fremherskende tilgang i projekterne
- kunst og kultur **for** børn anvendes ikke som selvstændig metode i nogen af projekterne.

De professionelle voksne er henholdsvis pædagoger og lærere, kunstnere, kulturinstitutionspersonale, kulturformidlere og projektets primære medarbejdere (projektleder, børnekulturkonsulenter m.fl.). I et par af projekterne indgår endvidere designere, arkitekter, IT-fagpersoner mv.

Selve *mødet* med kunsten/kunstneren er den bærende metode til resultatskabelse i projekterne, og samarbejdet med skoler og institutioner er et væsentligt fundament. Alle 14 projekter inddrager på forskellig vis kulturinstitutioner og kunstnere i form af besøg på og samarbejdsprojekter med kulturinstitutioner, eller ved at kunstnere er undervisere og/eller sparringspartnere i tilknytning til institution eller skole.

Hovedparten af projekterne fremhæver ligeledes *tværgående samarbejde* som en central metode, enten i form af meget integrerende former som fx forpligtende partnerskaber (med kulturinstitution, kunstnere og SFO) og kompagnonforløb (med pædagoger, lærere og kunstnere), eller som langsigtede strukturer og netværk (Kulturpilotnetværk, tværgående formidlings- og interessegrupper), eller igennem mere løse samarbejder og møder på tværs af traditionelle skel.

Opkvalificering og kompetenceudvikling af de professionelle voksne vægtes højt i godt halvdelen af projekterne. Positive resultater er ikke mindst skabt gennem intensive lærer-/pædagogkurser, efteruddannelse på job og opkvalificering af pædagogisk personale med henblik på, at man i højere grad kan integrere kunst og kunstudøvelse i institutionen. Tilsvarende har nogle af projekterne arbejdet med opkvalificering af kulturinstitutionernes formidlingstilbud og profil over for børn og unge, men den opgave har vist sig vanskelig at realisere i de givne rammer.

Forsøget har ligeledes medvirket til at realisere Netværkets vision om udbredelse:

Til flest mulige børn og unge: Mellem 16.000 og 20.000 børn og unge har været involveret aktivt i kunst- og kulturoplevelser. Otte af projekterne har arbejdet målrettet med udbredelse af kunsten og kulturen ”til alle skolerne i den nye storkommune”, ”til flest mulige børn og unge” eller ”til alle aldersgrupper/klassetrin”.

Til nye målgrupper: Seks projekter har arbejdet med nye målgrupper i forhold til kunst og kultur. Det har blandt andet drejet sig om udsatte børn og unge (og deres forældre) og om børn og unge af anden etnisk baggrund (og deres forældre).

Til flest mulige institutionelle parter: På institutionelt plan har projekterne haft omfattende samarbejde med skoler, SFO'er, daginstitutioner og fritidsinstitutioner. Ét

projekt har desuden drejet sig om at øge arrangørernes/kulturinstitutionernes publikumsorientering og kompetencer til at nå flere og nye unge brugere.

Med flest mulige kunstarter: I mange af projekterne er der arbejdet med to eller flere kunstarter. Især tre projekter har arbejdet med inddragelse af flest mulige forskellige kunstarter/kulturformer. Hertil kommer inddragelse af (for børnekulturen) nye kunstarter som design og arkitektur "i børnehøjde" samt IT som del af kommunikations- og formidlingsformen.

2. Vi konkluderer, at de overordnede mål for modelkommuneforsøget er nået. Der er leveret høj kvalitet i både resultater og metoder fra samtlige projekter, og forsøget har samlet set medvirket til at realisere Netværkets vision om udbredelse.

Timingens har betydet, at projekterne er gennemført i en turbulent tid, og resultaterne skal ikke mindst ses i det lys. Derfor vurderer vi, at forsøget overordnet set og de enkelte projekter er særdeles vellykket gennemført, og at perspektiverne i forhold til videreførelse ser relativt overbevisende ud.

Modeller i forhold til de tre forsøgskategorier

De identificerede modeller i relation til forsøgskategorierne er de følgende tre:

3. Modeller i relation til forsøgskategorier:

- Modtagerorienteret samarbejde (i skoler og dagtilbud)
 - Forpligtende frivillighed (i fritidstilbud og klubber)
 - Indirekte indgang (i forhold til familien)
-

Når det gælder arbejdet med kultur i skole og dagtilbud, ses en række lighedspunkter med hensyn til institutionelle rammer og strukturelle vilkår. Udfordringen her er at forstå og have respekt for disse vilkår. **Modtagerorienteret samarbejde** lægger op til, at man – som børnekulturprojekt og initiativtager – på forhånd skal sætte sig grundigt ind i og tage udgangspunkt i modtagerinstitutionens vilkår og rammer. Det kan synes selvfølgelig, men i praksis har det vist sig, at der stadig er udbredt tendens til *at tro man gør det*, mens realiteterne viser noget andet. De projekter, der har arbejdet seriøst med en sådan proces- og kommunikationsforståelse som fundament for samarbejdet, kan melde om mange og gode resultater netop på grund af dette.

I arbejdet med fritidssektoren viser projekterne, at en rammesætning eller klar kontrakt med hensyn til deltagelse i et givent kunst-/kulturprojekt er vigtigt. Fritidstilbud og -klubber er som udgangspunkt et åbent tilbud uden krav om tilmelding/ afbud, og det kan derfor være vanskeligt at sikre kontinuitet i et projekt. Modellen **Forpligtende frivillighed** bygger på, at barnet eller den unge ved starten af et forløb laver en fast aftale, hvori han/hun forpligter sig til at deltage og være til stede på de givne tidspunkter. Modellen er i ét tilfælde udvidet, så forpligtelsen også skal bekræf-

tes af forældrene. Modellen medvirker således til både at respektere institutionens rammer og sikre kvalitet i kunst-/kulturprojektet.

Når man arbejder med familien som målgruppe, har det vist sig nødvendigt med en form for institutionel ramme. Familien som målgruppe er bred, diffus og vanskelig at adressere, samtidig med at den i den aktuelle kulturdebat understreges som stadig mere vigtig. Derfor er ikke mindst denne forsøgskategori spændende. For alle de projekter, der arbejder med familien som hovedmålgruppe, har det vist sig, at adgangen til familien kræver et ophæng. Man bliver nødt til at gå organiseret til en ikke-organiseret gruppe. I modellen **Indirekte indgang** "låner" projektet rammer og legitimitet fra en institution eller funktion, som allerede er accepteret af familien (fx fritidsinstitutionen, biblioteket, sundhedsplejen, dagplejen el.a.) og får herved et godt fundament til projektet.

Modeller i forhold til de tværgående temaer

I relation til de tre tværgående temaer har vi indkredset og belyst fem modeller:

4. Modeller i relation til de tværgående temaer:

- Kompetenceudvikling via kunsten (Kvalificering)
- Organisatorisk handlefrihed (Organisering)
- Facilitatormodellen (Organisering)
- Tæt på politikerne (Forankring)
- Dyrk projektet (Forankring)

Modellen **Kompetenceudvikling via kunsten** fokuserer systematisk på den læring og de anderledes erkendelser, der typisk opstår i kraft af inddragelsen af professionelle kunstnere i et projekt. Aktører på alle niveauer i modelkommuneforsøget har fremdraget selve *mødet* med kunsten/kunstneren som en væsentlig metode – og som en overbevisende erkendelses- og læringsfaktor. Med modellen arbejdes der målrettet med denne læring fx i intensive lærer-/pædagogkurser. Også den mere indirekte kompetenceudvikling i kraft af de forberedelsesprocesser, kunstnere og lærer/pædagoger har sammen, når de tilrettelægger og afvikler forløb for børnene, har dog vist sig at skabe resultater.

I den interne organisering kan **Organisatorisk handlefrihed** som model fremhæves. Modellen består af en enkel organisering med meget få beslutningsniveauer, samtidig med systematisk opfølgning og opbakning fra ledelse og organisation. Modellen giver den fornødne pondus til projektlederen og frihed til at handle, herunder korrigerer proces og projekt forholdsvist hurtigt, hvis det skulle vise sig nødvendigt.

I forhold til tværgående organisationsformer har de fleste kommuner i høj grad arbejdet eksperimenterende, og selve inddragelsen af mange fagligheder og kompetencer har således virket som metode til at nytænke og innovere. **Facilitatormodellen** har været god til at skabe ejerskab blandt mange involverede aktører. Modellen tager udgangspunkt i en "flad" organiseringsform og en procesorienteret og faciliterende projektlederrolle. Mange børnekulturprojekter har gennem tiden været centreret omkring én person, og mange projektledere har gennem tiden

været ved at bukke under eller brænde ud, fordi de har stået alene med ansvar og opgaver. Facilitatormodellen bygger på, at en af projektlederens vigtigste opgaver er at facilitere samarbejdet mellem aktørerne og sikre, at aktørerne får frihed og motivation til *aktivt at medvirke i projektrealiseringen*. Et element i modellen kan være, at man gør plads til, at de øvrige aktører/instanser kan have og forfølge egne mål i det omfang, de matcher projektets. Det kan fx dreje sig om kunst og kultur i læreplaner, sprogstimulering, kunst som pædagogisk efteruddannelsesmiddel el.a.

I arbejdet med en mere langsigtet forankring er den løbende, tætte kontakt med det politiske niveau helt afgørende. I nogle projekter har der været for "langt op" til de besluttende instanser; i andre er bevågenhed på projektet gledet ud, blandt andet i medfør af kommunalreformen. En velfungerende model i den sammenhæng har vi kaldt **Tæt på politikerne**. Den kan naturligvis kun gennemføres, hvis såvel det politiske som det administrative ledelsesmiljø anerkender værdien af børnekulturen. Anvendelse af modellen har til formål at bane vej for politisk forankring af resultater; det være sig det igangværende projekt, der skal gøres permanent, eller den mere langsigtede politisk, økonomiske prioritering af børnekulturen i kommunen.

Alle projekter har på forskellig vis arbejdet med lokal synlighed, dels i forhold til pressen og den brede offentlighed, dels i forhold til projektets primære og sekundære interessenter/netværk, og dels i forhold til de egentlige målgrupper: børnene, de unge og forældrene. Cirka halvdelen af projekterne har meget målrettet forsøgt at iscenesætte deres arrangementer og resultater. To projekter har arbejdet med systematisk medie-/pressestrategi og bearbejdning af pressen. Modellen **Dyrk projektet** kan fremhæves, når det gælder synligheden. Der har gennem tiden været mange gode projekter, der har været så optaget af selve projektet og dermed er kommet til at underprioritere synlighed, iscenesættelse, involvering. Modellen Dyrk projektet er derfor vigtig. Det behøver ikke tage meget ekstra tid at tænke presse, iscenesættelse og involvering ind, hvis det sker som en naturlig del af den øvrige proces- og projektplanlægning.

Perspektivering – Børnekulturens Netværks rolle og rammer

Når Børnekulturens Netværk igangsatte modelkommuneforsøget, var det bl.a. med sigte på kommunalreformen og de vurderede muligheder/trusler, denne kunne medføre for børnekulturen. Det har vist sig, at reformen har afstedkommet stor turbulens og på flere fronter har udfordret børnekulturen.

Man er gået fra 271 kommuner til 98. Man har undergået en proces, hvor udgangspunktet var et stort antal kommunalpolitikere, der kunne bevare overblik ud i den enkelte institution, til langt færre politikere, der (skulle til at lære) at agere i større enheder og som mere "professionelle" politikere. I de sammenlagte kommuner skulle der ske servicetilpasninger på tværs af de gamle kommuner, og i samtlige nye kommuner har man fået overført nye opgaver med tværgående omprioriteringer til følge, ligesom alle har været igennem markante besparelsetiltag på de kommunale serviceydelser.

For modelkommuneforsøget har det flere steder betydet reduktion i personelressourcerne, herunder afskedigelser af henholdsvis en kulturetchef, en projektleder og andre centrale forsøgsmedarbejdere i fx biblioteks- og museumsregi. Herudover har der været en række supplerende udfordringer som fx pædagogstrejken, der afstedkom forsinkelser og negativt samarbejds-klima i flere af projekterne.

Flere af projekterne var i udgangspunktet utilfredse med det faktum, at støttetildelingen var væsentligt reduceret sammenlignet med de ansøgte støtte midler. I sidste fase af forsøgsperioden siger de 14 projekter dog stort set samstemmende, at den statslige anerkendelse og bevilling har været overordentligt vigtig – også selv om midlerne var mindre end forventet.

Samlet er det vores vurdering, at Børnekulturens Netværk med relativt få midler har medvirket til at skabe meget aktivitet og kvalitet, synlighed og blivende resultater.

Mange af projekterne har oplevet store arbejdsbyrder og meget "arbejde i fritiden". Dette er naturligvis ikke hensigtsmæssigt og er formodentlig ikke mindst et udtryk for de særlige omstændigheder i medfør af strukturreformen. I forlængelse heraf vurderer vi, at Børnekulturens Netværk kan spille en rolle og sætte standarder for støttede projekter og i bred forstand børnekulturområdet. Dette er vigtig også på et overordnet politisk plan, idet et sådant fokus kan medvirke til at styrke og fastholde børnekulturen som anerkendt, professionelt fagfelt og ressortområde.

-
5. Med modelkommuneforsøget har Børnekulturens Netværk efter vores vurdering sat en nødvendig dagsorden og aktivt medvirket til at fastholde børnekulturen på den kommunale dagsorden. Netværket har med relativt få midler medvirket til at skabe meget aktivitet og kvalitet, synlighed og blivende resultater.

Vi vurderer ligeledes, at Børnekulturens Netværk i fremtidige forsøg med fordel kan medvirke til at sætte ressourcemæssige standarder for støttede projekter og i bred forstand børnekulturområdet. Dette er vigtig på et overordnet politisk plan, idet et sådant fokus kan medvirke til at styrke og fastholde børnekulturen som anerkendt, professionelt fagfelt og ressortområde.

"Nye veje og metoder i arbejdet med børn, kultur og fritid" hedder det i Netværkets opdrag til modelkommuneforsøget. "Vækst og udbredelse" hedder det i Netværkets vision. De 14 udvalgte modelkommuner afspejler de to forskelligartede ambitioner i nogenlunde lige dele. De to dagsordener kan for så vidt godt fungere sammen, men det kræver klare prioriteringer og tydelighed fra Børnekulturens Netværk, og her ser vi et opmærksomhedspunkt for Netværket.

Børnekulturens Netværk har tradition for at følge og understøtte forsøg og processer med videndelingsseminarer, konsulentbistand mv. – og således også i forhold til modelkommuneforsøget. Den procesorienterede arbejdsform er understøttet med konferencer og læringscirkler, med Netværket i rollen som tovholder og konsulenterne fra Pluss Leadership i rollen som proceskonsulenter. Og dette samarbejde opleves af alle parter som givtigt. Hertil har Netværket formidlet viden og erfaringer gennem forskellige netbaserede medier.

-
6. Vi vurderer, at Børnekulturens Netværk med fordel kan differentiere sin indsats og være tydelig i spørgsmålet om, hvornår man ønsker at understøtte spidserne/eksperimenteren, og hvornår man forfølger udbredelsesdagsordenen.

Endelig vurderer vi, at der er stor tilfredshed med Netværkets understøttende indsats og proces. Stort set alle projekterne fremhæver den faciliterende rolle, som Netværket har udfyldt gennem hele forsøgsperioden.

3 INDHOLD, METODER OG RAMMER

I dette kapitel belyses forsøgsindhold og metoder, først i forhold til det samlede forsøg, dernæst gældende for hvert af de 14 projekter. Videre beskrives forsøgenes rammer i form af økonomiske nøgletal og øvrige relevante data.

3.1 Forsøgsindhold

Børnekulturens Netværk har ønsket at få udviklet og afprøvet metoder og modeller i de lokale kulturtilbud til børn og unge, centreret om tre forsøgskategorier:

- Kultur i dagtilbud
- Kultur i skolen
- Kultur i familien

De 14 projekter fordeler sig på forsøgskategorier, som vist i tabel 3.1. Flere projekter spænder over mere end en forsøgskategori.

Tabel 3.1. Projekter fordelt på forsøgskategori

Forsøgskategori	Projekter
Kultur i dagtilbud	9
Kultur i skole	9
Kultur i familie	5
Alle tre temaer	1

Som det fremgår af tabellen, er der en overvægt på kultur i dagtilbud og kultur i skole.

Ti projekter arbejder inden for to forsøgskategorier: Seks projekter arbejder med kategorierne kultur i dagtilbud og kultur i skole. To projekter arbejder med kultur i dagtilbud og kultur i familie, mens to projekter koncentrerer sig om kultur i familie og kultur i skole. Tre projekter arbejder alene med én kategori, og Århus arbejder som det eneste projekt på tværs af alle tre forsøgskategorier.

Rammerne for arbejdet varierer alt efter forsøgskategori. Der er tale om forskellige organisations- og institutionskulturer, traditioner og lignende i henholdsvis skole, daginstitution, kulturinstitution og børnekulturprojekt, og det giver naturligvis forskellige betingelser for og udfordringer i det børnekulturelle arbejde.

Fx kan samarbejdet med skolen kræve længere planlægningshorisonter, særlige krav om fleksibilitet i forhold til læreplaner, faste rammer i forhold til skemaer og fag.¹ Dagtilbud skal ifølge lovgivningen ligeledes udarbejde pædagogiske læreplaner. Det er op til den enkelte daginstitution, hvordan man griber arbejdet an, men man skal forholde sig til bl.a. sprog, bevægelse og kulturelle udtryksformer.²

¹ Læreplanerne omfatter ikke SFO'er – dog er en ny lovgivning angående krav om indholdsbeskrivelser for SFO'erne vedtaget med virkning fra august 2009.

² Indenrigs- og Socialministeriet.

Familien er ikke koblet til en institutionel ramme, hvilket både kan lette og vanskeliggøre samarbejdet. Det er i sagens natur helt andre betingelser, der gælder, når man skal nå ud til "familien". Her er tale om en diffus målgruppe eller rigtig mange målgrupper, som ikke har noget fast, ensartet skema eller kommunikationssystem. Her skal tænkes mere utraditionelt i forhold til metoder og kommunikation.

I det følgende skema præsenteres et overblik over projektindholdet: Titel, kunst- art/kulturform og målgrupper. Projekterne præsenteres i alfabetisk rækkefølge, med de 9 sammenlagte kommuner først, derefter de 5 ikke-sammenlagte.

Skema 3.1: De 14 kommuner og deres projekter

Projekt	Kultur i dagtilbud	Kultur i skolen	Kultur i familien
Brønderslev	▪ Kunst og kultur i alle børns hverdag ▪ Forfatter, musiker/ komponist, skuespiller ▪ 4.-7. kl. i fritidstilbud		Do.
Frederikssund		▪ Kulturpas ▪ Museer, natur-/kulturhist. steder, film, teater, musik ▪ 4. kl. og familier	
Guldborgsund	▪ Sund sans: "kulturelle grøntsagskasser" og "tværfaglig skoletjeneste" ▪ Museum, musikskole, biblioteker, egnsteater, børnekulturhus samt billedkunst ▪ Børnehavebørn og skoleelever		
Køge			▪ Kulturelt kvarter ▪ Natur-/kulturhistorie ▪ Udsatte børn og unge af anden etnisk herkomst, familierne
Odsherred		▪ Kulturboomerang ▪ Teatercenter, museer, billedskole, bio, naturskole, bibliotek. Musik, forfatterværksted, natur, dans. ▪ SFO-børn (6-10-årige) og deres familier	
Silkeborg	▪ Fabulatoriet ▪ Musik og dans ▪ Alle børn fra dagpleje til 0. klasse (i område Nord)		
Varde	▪ Den kulturelle rygsæk ▪ Musik, dans, film, historie, billedkunst, ballet, teater, arkitektur, litteratur ▪ 5-15-årige		
Viborg	▪ Fortællefrø ▪ Rollespil (i naturen), forfatter, performer, instruktør, musiker, scenograf. Kulturinstitutioner ift Pilotnetværk ▪ Bred målgruppe, 4 -13 år (rollespilsdelen)		
Vordingborg	▪ Kulturkufferten ▪ Musikskole, bibliotek, teater og fortælling ▪ 0-3-årige og forældre		Do.
Frederiksberg	▪ Cross-over projekter med kreative erhverv ▪ Design, arkitektur, spiludviklere ▪ Unge mellem 10 og 16 år		

Projekt	Kultur i dagtilbud	Kultur i skolen	Kultur i familien
Helsingør	▪ Kunst på skemaet ▪ Billedkunst, dans og musik ▪ Lærere og pædagoger (kompagnonforløb med kunstnere) og børn, elever		
Herlev	▪ Kulturelt oplevelseskatalog ▪ Musik, billedkunst, drama og fortælling ▪ 3-6-årige		
Høje-Taastrup		▪ Kulturjagt ▪ Kulturarv, digital formidling ▪ 7.-10. klasse	
Århus	▪ Søge spor – sætte spor ▪ Arkitektur og kulturarv ▪ Børn i alle aldre		

Som det fremgår af skemaet, rummer projekterne en stor mangfoldighed. Overordnet varierer indholdet i de 14 projekter *fra* ”rene kunst-/kulturprojekter, hvor musik, dans, drama, billedkunst mv. er de bærende elementer, *over* de nyere kunst-/kulturformer (i forhold til børnekultur) som design, arkitektur, computerspil og rollespil, *til* tværgående projekter, hvor samarbejde med erhverv, sundhed, uddannelse, IT eller integration er i fokus.

Flere projekter har endvidere fokus på krydsfeltet mellem forskellige kunstarter, som kobles med henblik på at skabe nye metoder og undervisningsformer (fx Silkeborg og Viborg).

Perspektiverne i projekterne er *de/s* meget konkrete: at udbrede og sikre mødet mellem kunsten og børnene, og at præsentere børn for mange forskellige kunstarter, *de/s* mere strukturelle: at bruge børnekulturen i kommunesammenlægningen eller som led i en branding- og bosætningsstrategi.

For mere uddybende beskrivelser henvises til de udarbejdede cases for hvert af de 14 projekter. Casebeskrivelserne har til formål kort at præsentere indhold, resultater og succesfaktorer (fremmere og hæmmere) i hvert enkelt projekt. De 14 cases præsenteres løbende to og to i tilfældigt valgt rækkefølge.

1. VARDE – DEN KULTURELLE RYGSÆK

Indhold og rammer

- ✓ Formålet er at præsentere børn for de forskellige kunstarter og oplære dem i de kulturelle udtryksformer. Projektet er desuden led i at skabe grobund for talentudvikling samt at kvalificere kommunen som en helt unik familie- og børnekommune.
- ✓ Målgruppen er ca. 8.000 børn i alderen 5-15 år.
- ✓ Via dagtilbud, skoler, biblioteker og kulturinstitutioner præsenteres børn for de forskellige kunstarter – det sker gennem en netværksbaseret samarbejdsform. Mødet med kunsten og kunstnerne kombineres med før- og efterbehandling. Der veksles mellem professionel kunst til børn og kunstartangementer, hvor børnene inddrages aktivt.

De særligt gode resultater

1. Resultatet er en billig og effektiv model – desuden er modellen omkring ballet med den kongelige balletskole blevet konceptudviklet og sælges til andre folkeskoler.
2. Den netværksbaserede samarbejdsmodel har fungeret godt og har bidraget til at skabe nye samarbejdsrelationer. Resultatet er et værdifuldt netværk, som der kan trækkes på i andre sammenhænge.
3. Projektets pædagoger, lærere og børnekulturmedarbejdere oplever en synergieffekt, der har udviklet kompetencerne og synet på både den faglige undervisning og pædagogikken.

Hvad fremmer?

- ✓ *Obligatorisk deltagelse* har fremmet i en geografisk stor kommune som Varde med langt til de store kulturinstitutioner.
- ✓ *Organisering* - bl.a. de 11 arbejdsgrupper har fungeret optimalt i forhold til at fordele arbejdsindsatsen, give direkte indflydelse og ejerskab mv.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Manglende ejerskab* – det svære har været at få lærere og pædagoger til at føle ejerskab.
- ✓ *Strukturelle udfordringer* – kommunale nedskæringer kostede en (for forsøget vigtig) transportordning.

2. ODSHERRED – KULTURBOOMERANG

Indhold og rammer

- ✓ Formålet er, at flest mulige børn skal møde professionel kunst og kultur i deres fritid (SFO'er) og med deres familier. Og at udvikle en model for, hvordan professionelle kunst- og kulturtilbud integreres i SFO'er.
- ✓ Målgruppen er SFO-børn (alderen 6-10 år) i alle SFO'er i kommunen og familierne til disse børn.
- ✓ Udvikling af en samarbejdsmodel, som bl.a. baserer sig på dannelsen af partnerskaber mellem SFO'er, kulturinstitutioner og professionelle kunstnere. Partnerskaberne udvikler, tilrettelægger og gennemfører tilbud både i SFO-regi og på kulturinstitutionerne.

De særligt gode resultater

1. Partnerskabsmodellen for samarbejde er udviklet og afprøvet og har skabt relationer og grobund for varige relationer.
2. Mange børn har mødt kunst og kultur og været igennem diverse modelforsøg.
3. Der er sket en opkvalificering – SFO'erne mener at have fået noget professionelt ind ad døren, som har givet en ny dimension, hvad angår viden, æstetik mv. og som har sat fokus på "kulturen" som pædagogisk efteruddannelsesmulighed.

Hvad fremmer?

- ✓ *Organisering* – børnekulturmedarbejderne har haft en synlig rolle som tovholder og facilitator koblet med stor frihed og tillid til partnerskaberne. Disse har selv defineret indhold, hvilket også har resulteret i, at der har været ejerskab fra start.
- ✓ *Proces og relationer* er vægtet højt: god og opfølgende kommunikation, temaarrangementer med fælles planlægning og dialog i fokus mv.
- ✓ *Tiltag til synliggørelse*: fx logbøger, børns fotodokumentation og rejseudstilling med billeder (børn, som ikke selv direkte var med i forsøget), midtvejsudstilling og netværks- og inspirationsmøder (SFO + kulturinstitution). Aktiviteterne var desuden med til at "holde aktørerne til ilden".

Hvad hæmmer?

- ✓ *Organisering* – at kun ledelsen og ikke medarbejderne fra SFO'er var inddraget fra starten. Videreformidling af idéerne bliver for afhængig af den enkelte leders evne hertil.
- ✓ *I forhold til målgruppen* – svært at få hul igennem til familierne.
- ✓ *Planlægningsmæssige udfordringer* i forhold til at arbejde med SFO'er, der har andre kerneopgaver at jonglere med samt mødet mellem pædagogiske mål og kunstneriske ambitioner.

3.2 Forsøgsmetoder

Skemaet nedenfor giver et overblik over de grundlæggende metoder i projekterne, herunder kunstnere og institutionelle aktører, samarbejdsform samt evt. øvrige centrale emner. Vi tager forbehold for skemaets begrænsninger, idet det jo ikke er muligt både at give overblik og gå i detaljer.

Skema 3.2. Oversigt over metoder

Projekt	Metoder
Brønderslev	▪ Kunstnere ansat i fritidsklubber▪ Tværfagligt samarbejde: kulturinstitutioner afprøver idéer i sparring med kunstnere og med børnene som piloter▪ Videndeling med andre kommuner
Frederikssund	▪ Uddeling af fysiske pas med vejledning til besøg på kulturinstitutioner▪ Gratis adgang på kulturinstitutioner/rabat for forældre▪ Digital formidling, hjemmeside med info, tilmelding, konkurrence, spørgeskema
Guldborgsund	▪ Inddragelse af diverse kulturinstitutioner og kunstnere▪ Aktiv brug af værker ifm. børn og unges egenproduktion▪ Tværgående samarbejde
Køge	▪ Aktiviteter i lokalområder inden for de valgte temaer▪ Tværgående samarbejdsform mellem diverse institutioner▪ Tæt og personlig kontakt og dialog – fokus på at skabe relationer
Odsherred	▪ Inddragelse af kulturinstitutioner og kunstnere▪ Samarbejdsmodel baseret på partnerskaber (blandt ovenstående og SFO)▪ Partnerskaberne udvikler, tilrettelægger og gennemfører kulturtilbud
Silkeborg	▪ Kunstnere som undervisere▪ Tværfaglig samarbejdsform▪ Fokus på at inddrage børnenes egne udtryk og idéer▪ Opkvalificering af pædagogisk personale mhp. at integrere kunsten i hverdagen
Varde	▪ Mødet med kunst og kunstnere, undervisningsmaterialer til før- og efterbehandling▪ Netværksbaseret samarbejdsform▪ Kompetenceudvikling af børnekulturmedarbejdere og pædagogisk personale
Viborg	▪ Kunstnere, formidlere og kulturinstitutioner inddrages▪ Opbygning af et tværgående kulturpilotnetværk▪ Kompetenceudvikling af kunstnere og pædagogisk personale

Vordingborg	▪ Tværkunstnerisk materiale og kulturaktiviteter i "kuffert", professionel kunst ▪ Tværgående samarbejde, sundhedsplejersker, dagplejere m.fl. som kuffertbærere ▪ Opkvalificering af pædagogisk personale, forældre og børnekulturmedarbejdere
Frederiksberg	▪ Etablering af forpligtende projektsamarbejder ▪ Aktiviteter og pilotprojekter udvikles og gennemføres i projektsamarbejderne ▪ Tværsektorielt samarbejde (kreative erhverv og kultur) ▪ Opkvalificering af kulturmedarbejdere, arkitekter og designere
Helsingør	▪ Kompagnonforløb med kunstnere ▪ Tværfaglig tilrettelæggelse af undervisning: gæsteunderviser og lærer/pædagog ▪ Kompetenceudvikling af lærere/pædagoger (kompagnonmodellen) ▪ PR/synlighed
Herlev	▪ Forløb med kunstnere ▪ Tværfagligt samarbejde (kunstnere og pædagoger forbereder forløb) ▪ Udvikling af oplevelseskatalog ifm. arbejdet med læreplaner ▪ Opkvalificering/kompetenceudvikling af pædagogisk personale
Høje-Taastrup	▪ Tværfagligt samarbejde mellem kulturinstitution (museum) og skole ▪ Digitalisering, historieformidling/-undervisning i nye rammer ▪ Eleverne samarbejder med museum, og formidler valgte temaer via hjemmeside
Århus	▪ Samarbejde med arkitekter ▪ Tværfagligt samarbejde med en bredt forankret interessegruppe for øje ▪ Inspirationsworkshops og diverse konkrete delprojekter ▪ Vægt på (intern) videndeling og erfaringsopsamling

Alle 14 projekter inddrager på forskellig vis kulturinstitutioner, kulturformidlere og/eller kunstnere i deres forsøgsprojekter. Det sker i form af besøg på og samarbejdsprojekter med etablerede kulturinstitutioner, eller ved at kunstnere fungerer som undervisere og/eller sparringspartnere i tilknytning til institutionen, skolen eller i andet forum.

Man kan altså sige, at selve *mødet* med kunsten/kunstneren er den bærende metode i projekterne, og at samarbejdet med skoler og institutioner er et væsentligt metodisk fundament.

Hovedparten af projekterne (12 projekter) fremhæver endvidere det tværgående samarbejde som en af de centrale metoder, spændende fra meget integrerende samarbejdsformer som fx forpligtende partnerskaber (med kulturinstitution, kunstnere og SFO) og kompagnonforløb (med pædagoger, lærere og kunstnere), til mere løse samarbejder og møder på tværs af traditionelle skel.

Ligeledes arbejder flere af projekterne med netværk som enten metode eller mål. I forhold til sidstnævnte arbejder fx Viborg med etablering og styrkelse af deres "kulturpilotnetværk" og Århus med deres "interessegruppe" til formidling af arkitektur.

Endelig har flere af projekterne arbejdet med sideløbende delprojekter, hvilket betyder, at man mere konkret kan teste, *hvad* der bidrager *hvordan* og til *hvem*. Blandt andet arbejder Køge koncentreret med denne metode i deres forsøg og beskriver essensen således:

"Alle projekter skal ikke afprøve alle metoder på en gang. Den enkelte aktivitet skal have et bestemt sigte, som man vil afprøve (effekt af teknik, etnisk kultur som is-bryder mv.)".

De forskellige professionelle voksne, som er involveret i projekterne, omfatter hovedsageligt fire grupper:

- pædagoger og lærere
- kunstnere
- kulturformidlere og andet kulturinstitutionspersonale
- projektets primære medarbejdere (projektleder, børnekulturkonsulenter m.fl.).

I et par af projekterne er endvidere involveret designere, arkitekter, naturformidlere mv. (Århus, Frederiksberg) og IT-fagpersoner (Frederikssund og Høje-Taastrup).

Opkvalificering og kompetenceudvikling af de professionelle voksne vægtes i godt halvdelen af projekterne (7 projekter). Igen er fokus og vægtning varierende. I Helsingør og Herlev er det pædagogiske personales rolle i forsøget tænkt som "intensiv lærer-/pædagogkursus" og direkte "efteruddannelse på job". I Silkeborg arbejdes målrettet med opkvalificering af pædagogisk personale med henblik på, at de i højere grad kan integrere dans og musik i hverdagen. I Brønderslev, Høje-Taastrup og Frederikssund handler det desuden om at styrke diverse kulturinstitutioners formidlingstilbud og profil over for børn og unge.

I samtlige projekter er børn og unge *hovedpersoner*, og de deltager aktivt i de forskellige forløb. Set i forhold til de tre formidlingstilgange "for, med og af" er alle tre tilgange repræsenteret, men projekterne har i høj grad fokuseret på inddragelse:

- kunst og kultur *med* børn er således den fremherskende tilgang i projekterne
- kunst og kultur *for* børn anvendes ikke som selvstændig metode i nogen af projekterne.

Vi anvender de tre begreber på følgende måde:³

- Kunst/kultur *for* børn. Her bliver børnene **modtagere og tilskuere** til fx forestillinger, rundvisninger, fortællinger mv.
- Kunst/kultur *med* børn. Her bliver børnene **deltagere og medskabende**. Fx børneformidlere/-guider, interaktive forestillinger og fortællinger, workshops mv.
- Kunst/kultur *af* børn. Her bliver børnene **aktører og selvskabende**. "Børns leg", fx gennem brug af medier og "steder".

Især sidstnævnte kategori, kunst/kultur *af* børn, er generelt meget omdiskuteret, hvad angår kategoriens afgrænsning i praksis – hvor adskiller kategorien sig fra kunst/kultur *med* børn? Vi skelner mellem *med* og *af* på følgende måde:⁴

Med omfatter iscenesat interaktion mellem børn og kunst og kultur. Det kan fx være workshops, hvor børn er udøvende inden for iscenesatte rammer og under (kunstnerisk) ledelse.

Af omfatter legeprocesser og børns leg. Projektet skaber rammer for børnenes udfoldelse, men børnene fylder selv indhold på og improviserer, omskaber og vide-

³ Jf. Beth Junker: *Børnekultur – fra klassifikation til begreb*.

⁴ Afgrænsningen er inspireret af Beth Junckers overvejelser i artiklen *Børnekultur – fra klassifikation til begreb*, 2005 og bogen *Om processen*, 2006.

reudvikler de kulturelle udtryksformer, som de er blevet præsenteret for/ introduceret til. Også børns måder at tage diverse medier og "steder" i brug på hører til denne kategori, f.eks. skrift, video, computer.

For en mere uddybende belysning af modeludviklingen henvises til kap. 4.4. i forhold til de tre forsøgskategorier og kap. 5 i forhold til de tre tværgående temaer.

3. KØGE – KULTURELT KVARTER

Indhold og rammer

- ✓ Formålet er at sikre udsatte børn og unge en større aktiv deltagelse i kulturelle aktiviteter og derved fremme social og etnisk integration. Manglende følelse af tilhørighed og rodfæstethed præger målgruppen. Forsøget fokuserer derfor på kulturarv, natur- og kulturhistorie som temaer. Inden for disse rammer vil forsøget afklare, om der findes hindringer for deltagelse.
- ✓ Målgruppen er alle børn og unge op til 12 år og deres familier.
- ✓ Forsøget har afsæt i to boligsociale kvarterer i Køge, hvor der gennemføres en række aktiviteter inden for temaerne.

De særligt gode resultater

1. Der er opnået mange gode erfaringer til det videre arbejde med denne målgruppe – både positive og negative.
2. Det tværgående samarbejde mellem diverse institutioner, herunder de kommunale, har fungeret godt. Der er skabt nye samarbejder, tværgående kendskab og varige samarbejdsrelationer.
3. Målsætning og intentioner i forsøget har påvirket formuleringen af en børne- og ungepolitik. Biblioteket har desuden i processen skabt en stilling som integrationsbibliotekar.

Hvad fremmer?

- ✓ *Tæt og personlig kontakt* og kendskab og massiv tilstedeværelse er en forudsætning for at skabe kontakt til familier med anden etnisk baggrund.
- ✓ *At tage fat i de (formaliserede) grupperinger*, der findes i forvejen (fx Forældreråd, Skoleråd, fritidsinstitutioner) og "låne" deres legitimitet. Samarbejdet med biblioteket, kommunens integrationsafdeling og integrationsråd, boligbestyrelserne mv. har givet brugbar viden og netværksrelationer til videregivning af information til målgruppen.
- ✓ At tage udgangspunkt i etnisk kulturarv som "isbryder" og putte historien ind i andre rammer og former, fx igennem tekniske virkemidler.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Adgangen til målgruppen* kan være vanskelig. Svært at gå åbent ud og tage direkte kontakt til familierne og ikke målgruppen, der sidder med i råd og bestyrelser.
- ✓ *Institutionernes engagement*, idet deres "almindelige" aktiviteter skal prioriteres sideløbende.
- ✓ *Organisatorisk* en udfordring for projektgruppen at arbejde så decentralt samt at sidde så adskilt i hver sin organisation.

4. SILKEBORG – FABULATORIET

Indhold og rammer

- ✓ Forsøget har det sigte, at børn fra 0-6 år deltager i æstetiske, procesorienterede forløb inden for musik og dans, og at sådanne forløb bliver en integreret del af børns hverdag.
- ✓ Målgruppen er alle børn i dagplejen, børnehaver og 0. klasser i område Nord i Silkeborg.
- ✓ Forløb á 2 x 24 ugers længde, som inddrager børnenes egne udtryk og idéer og forestås af professionelle musik- og danseundervisere fra Den Kreative Skole, Silkeborg og Dansens Hus, Århus.

De særligt gode resultater

1. De æstetiske processer er blevet en del af børnenes og institutionernes hverdag (i forsøgsperioden). Børnene viser en større fortrolighed og forståelse for disse processer (styrker overgangen dagpleje → børnehave), og forløbene har haft en afsmittende effekt på børnenes leg i øvrigt.
2. Vellykket samarbejde, som har resulteret i: opkvalificering i forhold til tværfaglige samarbejdsformer mellem musikundervisere og dansere samt i forhold til nye danse- og musikpædagogiske metoder i arbejdet med de mindste børn.
3. Projektet har fremskyndet udarbejdelsen af en børnekulturpolitik.

Hvad fremmer?

- ✓ *Inddragelse og ejerskab* – at tage fat i brugerne, have dem med på idéen og lade alle føle/vide, at de er en del af det.
- ✓ *Organisering* – engagerede og kompetente undervisere, som gerne har villet samarbejde og lære af hinanden.
- ✓ *Praksismodel* med bl.a. plads til stor spontanitet og et samarbejde, der hviler på det, den enkelte finder på i situationen.
- ✓ *Processen* – afholdelse af møder og workshops samt løbende dialog med dagplejere, børnehaver og skoler. Desuden af afgørende betydning, at der er gode erfaringer fra et tidligere projekt.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Praktiske forhold* som logistik, lærerrekuttering, koordinering blandt travle aktører mv.
- ✓ *Strukturelle udfordringer* – kommunen er sammenlagt af fire mindre kommuner og har oplevet store besparelser.

3.3 Forsøgsrammer

Geografisk fordeling

Den geografiske fordeling af de udvalgte modelkommuner fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 3.1: Modelkommuner fordelt på regioner

Region		Antal modelkommuner
Hovedstaden	Frederiksberg, Helsingør, Herlev, Høje-Taastrup, Køge*, Frederiks-sund*	6
Sjælland	Guldborgssund*, Odsherred*, Vordingborg*	3
Syddanmark	Varde*	1
Midtjylland	Silkeborg*, Viborg*, Århus	3
Nordjylland	Brønderslev*	1

* Kommuner, der har medvirket i en kommunesammenlægning.

Der er således flest modelkommuner på Sjælland, nemlig 9 ud af de 14, heraf 6 i hovedstadsområdet. Der er 5 jyske modelkommuner og ingen på Fyn.

9 ud af de 14 modelkommuner har som nævnt undervejs i forsøget medvirket i en kommunesammenlægning (markeret med en stjerne i ovenstående tabel 3.1).

Forsøgsøkonomi

Børnekulturens Netværks økonomi til forsøget beløber sig til 4 mio. kr. Der blev i alt fra de 14 projekter ansøgt om ca. 8 mio. kr.⁵ Tabel 3.2. viser ansøgt og bevilget beløb.

Tabel 3.2: Fordeling af støttemidler

Modelkommune	Ansøgt beløb	Bevilget beløb
Brønderslev	800.000	350.000
Frederikssund	150.000	100.000
Guldborgsund	1.000.000	400.000
Køge	397.125	300.000
Odsherred	200.000	200.000
Silkeborg	570.000	350.000
Varde	711.010	300.000
Viborg	400.000	300.000
Vordingborg	775.000	350.000
Frederiksberg	200.000	100.000
Helsingør	536.000	300.000
Herlev	1.000.000	250.000
Høje-Taastrup	335.000	200.000
Århus	875.000	500.000
	7.949.135	4.000.000

Som det fremgår af tabellen, har Århus fået det største beløb på 500.000 kr., og Guldborgsund det næststørste beløb, 400.000 kr. Frederikssund og Frederiksberg har fået de mindste beløb, 100.000 kr. De resterende 10 beløb fordeler sig med beløb fra 200.000 kr. 350.000 kr.

I procenter er den overordnede gennemsnitlige finansiering fra Børnekulturens Netværk på 50 %. Det dækker over udsving fra 100 % finansiering for Odsherreds vedkommende til 25 % for Herlevs vedkommende. De enkelte tildelinger og indholdsmæssige justeringer har beroet på omfattende mødeaktivitet og samtaler mellem Netværket og hver enkelt modelkommune.

Der var fra starten meldt ud, at man forventede kommunal/lokal medfinansiering. De fleste projekter har derfor på forskellig vis indhentet yderligere finansiering i kommunen og/eller ekstern finansiering gennem fx de regionale vækstfora, regionale kulturaftaler samt ministerielle puljer (bl.a. Kunstrådets Huskunstnerordning og pulje under Kulturarvsstyrelsen). Kommunernes medfinansiering er anslået til at beløbe sig til ca. 8 mio. kr., dvs. det dobbelte af Børnekulturens Netværks allokering.

Mange af modelkommunerne – især de sammenlagte – har undervejs i projektforløbet oplevet store økonomiske besparelser. Det har visse steder betydet kontante nedskæringer i projekternes økonomi (den kommunale medfinansiering) og to steder betydet opsigelse af meget centrale/ledende medarbejdere og flere steder væsentlige udskiftninger i styrgrupper og andre projektrelaterede grupper.

⁵ Hertil kommer ansøgte beløb fra følgekommunerne; det ligger uden for evalueringen at belyse forhold omkring disse.

De kommunale rammer

I det følgende beskrives modelkommunernes udgangspunkt med hensyn til generel kommunal økonomi, kulturøkonomi og børnekulturel tradition.

Først præsenteres et overblik i skema 3.1. og dernæst uddybes skemaet. Igen skal der tages forbehold for skemaets formåen, herunder ikke mindst for de angivne budgetnøgletal for kommunernes kultur- og fritidsforbrug set på tværs af kommunerne, da der findes forskellige måder at opgøre kommuners kultur- og fritidsøkonomi på.

De to kolonner i skemaet beskriver:

- Nøgletal og socioøkonomiske rammer. Her beskrives kommunens størrelse og antal indbyggere, herunder om det er en sammenlagt kommune og i givet fald, hvor mange "gamle" kommuner der er fusioneret.

Videre opgives kommunens udskrivningsgrundlag (udskr.grl.) Dette tal angiver det grundlag, hvorpå man udskriver skat, dvs. om borgerne i kommunen har relativt høje indkomster eller det modsatte. Tallet er dermed en indikator på, hvor velhavende kommunen er. Areal, indbyggertal og oplysninger om budgetteret udskrivningsgrundlag pr. indbygger er hentet fra hhv. Dansk Statistik og De Kommunale Nøgletal. Tallene er fra 2009.

- Den kulturelle profil omfatter oplysninger om kommunens udgifter til henholdsvis kultur og sport/fritid pr. indbygger. Oplysninger er hentet fra De Kommunale Nøgletal. Tallene er regnskabstal fra 2008 og vedrører hhv. udgifter til museer, biografer, teatre, musikarrangementer og andre kulturelle opgaver, hhv. udgifter til fritidsområder og fritidsfaciliteter, herunder idrætsanlæg samt udgifter til folkeoplysning.

Desuden omfatter den kulturelle profil en angivelse af, hvorvidt kommunen har tradition for børnekultur i den kommunale planlægning og økonomi. Det bygger på, hvorvidt man har en børnekulturplan eller lign., arbejder på at udvikle en sådan og/eller har deltaget i statslige forsøgsprogrammer vedr. børnekultur ad flere omgange (evaluators skøn baseret på de indsamlede data).

Skema 3.1: Oversigt over de kommunale rammer

Modelkommune	Nøgletal og socioøkonomi	Kulturel profil
Brønderslev	633,18 km ² – fra 2 til 1 kommune 35.762 indbyggere Kr. 117.715 udskr.grl.	Kr. 347 kulturforbrug Kr. 1411 sport og fritid Regional tradition for børnekultur, men nyt i kommunen
Frederikssund	248,63 km ² – fra 3 til 1 kommune 44.246 indbyggere Kr. 140.830 udskr.grl.	Kr. 538 kulturforbrug Kr. 1265 sport og fritid Børnekultur fhv. nyt i kommunen
Guldborgsund	903,42 km ² – fra 6 til 1 kommune 63.211 indbyggere Kr. 119.594 udskr.grl.	Kr. 574 kulturforbrug Kr. 1265 sport og fritid Børnekultur fhv. nyt i kommunen
Køge	255,47 km ² – fra 2 til 1 kommune 56.848 indbyggere Kr. 136.320 udskr.grl.	Kr. 499 kulturforbrug Kr. 1367 sport og fritid Lang tradition for børnekultur i tidl. Køge
Odsherred	355,3 km ² – fra 3 til 1 kommune 33.159 indbyggere Kr. 124.401 udskr.grl.	Kr. 467 kulturforbrug Kr. 1193 sport og fritid Tradition for børnekultur i tidl. Odsherred
Silkeborg	864,89 km ² – fra 4 til 1 kommune 88.016 indbyggere Kr. 132.261 udskr.grl.	Kr. 533 kulturforbrug Kr. 1708 sport og fritid Lang tradition for børnekultur i tidl. Silkeborg
Varde	1245,66 km ² – fra 5 til 1 kommune 50.475 indbyggere Kr. 124.417 udskr.grl.	Kr. 318 kulturforbrug Kr. 1203 sport og fritid Lang tradition for børnekultur i tidl. Varde
Viborg	1418,61 km ² – fra 6 til 1 kommune 92.823 indbyggere Kr. 131.298 udskr.grl.	Kr. 677 kulturforbrug Kr. 1142 sport og fritid Lang tradition for børnekultur i tidl. Viborg
Vordingborg	621,15 km ² – fra 4 til 1 kommune 46.551 indbyggere Kr. 122.942 udskr.grl.	Kr. 1029 kulturforbrug Kr. 1121 sport og fritid Tradition for børnekultur i tidl. Vordingborg
Frederiksberg	8,77 km ² 95.029 indbyggere Kr. 177.540 udskr.grl.	Kr. 222 kulturforbrug Kr. 1184 sport og fritid Børnekultur fhv. nyt i kommunen
Helsingør	121,61 km ² 61.053 indbyggere Kr. 146.796 udskr.grl.	Kr. 802 kulturforbrug Kr. 1459 sport og fritid Lang tradition for børnekultur
Herlev	12,04 km ² 26.635 indbyggere Kr. 145.153 udskr.grl.	Kr. 805 kulturforbrug Kr. 1844 sport og fritid Lang tradition for børnekultur
Høje-Taastrup	78,41 km ² 47.400 indbyggere Kr. 136.462 udskr.grl.	Kr. 662 kulturforbrug Kr. 1229 sport og fritid Børnekultur fhv. nyt i kommunen
Århus	468,87 km ² 302.618 indbyggere Kr. 134.937 udskr.grl.	Kr. 1067 kulturforbrug Kr. 1500 sport og fritid Lang tradition for børnekultur

Nøgletal og socioøkonomi

Som det fremgår af skemaet, varierer modelkommunernes vilkår og rammer på flere punkter. Der er ikke mulighed for inden for denne evaluering at analysere, hvorvidt der kan udledes særlige mønstre i forhold til forsøgsindhold, -resultater og socioøkonomiske rammer. Vi har dog valgt at præsentere disse nøgledata alligevel, da de giver en indikation af de meget forskellige omstændigheder, der skal skabes resultater i.

For det første er der blandt kommunerne væsentlig forskel i størrelse – mht. både indbyggertal og geografisk udstrækning. I forsøget deltager kommuner med indbyggertal fra ca. 30.000 (Herlev, Odsherred, Brønderslev) til ca. 300.000 (Århus) og med en overvægt af mellemstore kommuner. Hertil kommer væsentligt forskellige betingelser i forhold til, hvorvidt kommunen er sammenlagt eller ej.

For det andet er de økonomiske og demografiske rammer meget forskellige. I den ene ende af skalaen har vi Brønderslev og Guldborgsund – kommuner der er præget af en overrepræsentation af ældre, et vigende indbyggertal og et generelt lavt udskrivningsgrundlag. Brønderslev ligger her lavest med 117.715 kr.; kommunen får tilskud som "ugunstigt stillet kommune" (svagt beskatningsgrundlag og relativt set højt udgiftsbehov).

En særlig udfordring har en kommune som Varde i form af en meget stor geografisk udstrækning i den nye kommune, og da en tidligere transportordning (fra den gamle Varde Kommune) blev nedlagt, har dette tilsammen givet store økonomiske og logistiske udfordringer for modelkommuneforsøget.

I den anden ende af skalaen har vi en kommune som Frederiksberg med 95.000 indbyggere, der bor på knap 9 km², og har et udskrivningsgrundlag på 177.540 kr., hvilket ligger blandt de fem højeste i landet. Landsgennemsnittet er 136.538 kr. pr. indbygger, og tæt på dette ligger kommuner som Køge, Århus og Høje-Taastrup.

Kulturel profil

9 ud af 14 modelkommuner vurderes at have en (lang) tradition for børnekultur, heraf er 3 ikke-sammenlagte og 6 sammenlagte kommuner. I de 6 sammenlagte er det i flere tilfælde kun enkelte af de sammenlagte kommuner, der er bærer af traditionen.

Ved forsøgets start havde kun ganske få af kommunerne en egentlig børnekulturpolitik. Flere havde andre politikker og dokumenter, hvori børnekulturen havde en større eller mindre plads. Det drejer sig primært om kulturpolitik, børnepolitik og div. handleplaner. Mange oplyste dog om planer om udarbejdelse af egentlige kultur- og børnekulturpolitikker.

Ser vi på kommunernes udgifter til kultur, inkl. sport og fritid⁶, har Vordingborg, Silkeborg, Helsingør, Århus og Herlev alle en relativt høj prioritering på mellem 2.150 kr. per indbygger i Vordingborg og 2.649 kr. per indbygger i Herlev.

⁶ Det skal understreges, at tallene ikke kan sammenlignes direkte, idet de dækker over forskellige måder at opgøre posterne, herunder forskellige organiseringsmåder mv.

Laveste kultur- og fritidsforbrug finder vi i Frederiksberg Kommune med 1.406 kr. per indbygger⁷. I denne gruppe finder vi ligeledes Varde, Odsherred og Brønderslev. Fem kommuner har udgifter til kultur, sport og fritid på mellem 1.803 og 1.891 kr. pr. indbygger, nemlig Frederikssund, Viborg, Guldborgsund, Køge og Høje-Taastrup.

Udbuddet af kunst og kultur varierer desuden stærkt fra kommune til kommune. Flere af kommunerne i Region Hovedstaden har et rigt udbud af etablerede kulturinstitutioner og et bredt spektrum af kulturtilbud. Det samme gælder Århus Kommune, der som modelforsøgets største kommune og landets næststørste by ligeledes har et mangfoldigt kulturelt udbud. Andre kommuner er præget af et rigt foreningsliv, men har et relativt beskedent udbud af professionel kultur og/eller professionelle kulturinstitutioner.

5. FREDERIKSBERG – CROSS-OVER PROJEKTER MED KREATIVE ERHVERV

Indhold og rammer

- ✓ Formålet med forsøget er at afprøve nye tilgange til unges møde med kreative erhverv og afsøge nye potentialer i lokalsamfundet via cross-over projekter, hvor børnekulturen samarbejder med erhvervslivet inden for kreative erhverv.
- ✓ Målgruppen er unge mellem 10 og 16 år.
- ✓ Etablering af aktivt forpligtende projektsamarbejder på tværs af sektorer (kultur overfor kreative erhverv, som omfatter design, arkitektur og It-virksomheder med kreativ udvikling for øje (spiludviklere, animations-virksomheder mv.)). Det er op til de involverede parter at udvikle aktiviteterne.

De særligt gode resultater

1. Gode erfaringer med, hvordan samarbejde mellem kultur og erhverv kan udvikles konstruktivt til begges fordel.
2. Gode og anderledes relationer er kommet op at stå – giver en spillover-effekt, som endnu er ukendt (dog opleves der, om end få, henvendelser fra erhvervslivet).
3. Bl.a. den metodiske forankring er landet godt, idet kommunen har sat fokus på andre områder, som projektet har spillet godt sammen med, bl.a. kommunens brandingprojekt.

Hvad fremmer?

- ✓ *Organiseringen* har været anderledes i forsøget, end den er i arbejdet med børnekultur i kommunen normalt. Ikke så mange led at referere til, idet tovholder har skullet kunne rykke hurtigt.
- ✓ *Keep it simple* – det simple har fremmet. Jo større og mere kompleks, jo flere aktører involveret, desto sværere bliver det.
- ✓ *Facilitator/konsulentrollen* er en vigtig rolle for tovholder: funktionen som "det neutrale midtpunkt".
- ✓ *Giv slip* – man kan ikke komme erhvervslivet i møde med en færdig køreplan. Man skal kunne mødes et eller andet sted. Det skaber et godt fundament for at tage skridtet videre.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Manglende netværk* – tovholder har skullet bygge på andres kontakter.
- ✓ *Den omfattende læreproces* for tovholder/ene, som forsøget nødvendiggjorde.

⁷ Frederiksberg Kommune skiller sig ud i denne sammenhæng grundet bl.a. den fysiske nærhed til København, hvilket gør, at man kan profitere af kulturudbuddet i København og dermed har et mindre udgiftsbehov.

6. BRØNDERSLEV – KUNST OG KULTUR I ALLE BØRNS HVERDAG

Indhold og rammer

- ✓ Forsøget har til formål at udvikle kvaliteten i fritidstilbud til børn gennem ansættelse af kunstnere, der ud over at opprioritere den kreative dimension i fritidstilbuddene skal fungere som brobyggere mellem kulturinstitutioner og børn – og dermed bidrage til at forbedre kulturinstitutionernes formidling af tilbud til børn og unge.
- ✓ Målgruppen er børn i 4.-7. klasse i fritidstilbud.
- ✓ Fire professionelle kunstnere er ansat i tre fritidsinstitutioner i Brønderslev Kommune samt i én institution i hver af kommunerne Hjørring og Frederikshavn. Der etableres kontakt til flere kulturinstitutioner med sigte på at støtte kontakten til fritidsinstitutioner.

De særligt gode resultater

1. Både børn og pædagoger har fået øjnene op for kultur og er meget positivt indstillede for videre fokus herpå.
2. Der er skabt nye partnerskaber mellem kunstnerne, der desuden er blevet knyttet til andre kommunale projekter.
3. Erfaringer fra projektet vil blive brugt i realiseringen af Brønderslev Kommunes børnekulturpolitik, som er undervejs.

Hvad fremmer?

- ✓ *Kunstnernes professionalisme* – selve mødet med den professionelle kunstner og gerne uden for de vante hverdagsrammer.
- ✓ *Korte forløb* – passer godt til fritidssektorens forløb.
- ✓ *Tidlig inddragelse af børnene* motiverer.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Vanskelig målgruppe*, fordi frivillighedsprincippet i forhold til deltagelse generelt vægtes højt og desuden forskelligt fra fritidstilbud til fritidstilbud.
- ✓ *Organiseringen* – store udskiftninger i kommunens personale har resulteret i, at hele styregruppen er blevet skiftet ud. Derved er noget af kontakten til politikerne omkring forsøget gået i stå. Desuden for lidt samarbejde på tværs af klubberne.
- ✓ *Manglende ejerskab* grundet uklare aftaler og manglende inddragelse fra begyndelsen – af børnene, politikerne, kulturinstitutionerne og fritidsklubberne.
- ✓ *For lidt synlighed* – manglende fokus på formidling, også gennem medierne. Medfører bl.a. for lidt viden om projektet blandt politikerne.

3.4 Delkonklusion

Samlet set er det vores vurdering, at de tre forsøgskategorier som udgangspunkt er et godt valg, der i princippet dækker alle børn i alle aldre og i alle deres forskellige virkeligheder. Og forsøget giver mulighed for netop at udvikle og afprøve, hvilke metoder og modeller der fungerer godt i de forskellige institutionelle og ikke-institutionelle rammer.

Valget af de 14 modelkommuner repræsenterer en mangfoldighed, for så vidt angår både indhold (kunstarter, målgrupper mv.), metoder (samarbejdsformer, aktører mv.), kulturel profil og tradition (kulturforbrug, lang hhv. ingen tradition for børnekultur) og kommunale rammer (hhv. bemidlede/mindre bemidlede, store/små kommuner mv.).

Børnekulturens Netværks allokering til modelkommunerne beløber sig til i alt 4 mio. kr., og den overordnede gennemsnitlige finansiering fra Børnekulturens Netværk er 50 %, dækkende udsving fra 100 % til 25 % finansiering. De fleste projekter har

indhentet yderligere finansiering (i kommuner, regioner, ministerielle puljer, regioner). Kommunernes medfinansiering (inkl. øvrige ansøgte puljer) anslås at være omkring ca. 8 mio. kr. Der er således genereret en aktivitet på i alt ca. 12 mio. kr. på basis af modelkommuneforsøget.

Generelt er "mødet med kunsten" et meget centralt omdrejningspunkt og den bærende metode i projekterne. Videre kan man sige, at samarbejdet med skoler og institutioner er et væsentligt fundament i både fysisk og organisatorisk forstand.

Tværgående samarbejder fra de meget integrerende til mere løse samarbejder og kompetenceudvikling på forskellige niveauer og i forhold til forskellige aktører er tilsvarende fremtrædende metoder i arbejdet med projekterne.

Kunst og kultur *med* børn er den fremherskende samarbejds-/inddragelsesform i forhold til børn og unge. Kunst og kultur *for* børn anvendes ikke som selvstændig metode i nogen af projekterne.

4 MÅL OG RESULTATER

I dette kapitel belyses først de forventede mål og resultater, dernæst analyseres målopfyldelse og resultatskabelse på projekt- og programplan.

4.1 Overordnet vision og mål

Børnekulturens Netværks vision er, "at alle børn skal møde kunsten og kulturen, at alle kulturinstitutioner skal bidrage, og at alle kunstarter skal inddrages". Som et centralt element i realisering af denne vision har Netværket igangsat modelforsøget.

Det overordnede formål med modelforsøget er at sikre høj kvalitet i de lokale kulturtilbud til børn og unge og udvikle metoder og modeller i dette arbejde inden for tre forsøgskategorier: kultur i hhv. dagtilbud, skolen og familien. Forsøget skal desuden medvirke til at udvikle indsatsen på de tre temaer, som blev introduceret i Netværkets handlingsplan 2006-2007: Kvalificering, Organisering og Forankring.

De 14 projekter har tilsvarende opstillet en række mål og forventede resultater, formuleret i forbindelse med ansøgningen til Børnekulturens Netværk. De 14 projekter er således valgt ud fra, at de samlet set forventes at kunne indfri de overordnede mål og medvirke til at realisere Netværkets vision.

I det følgende beskrives og analyseres først de 14 projekters mål og den overordnede målopfyldelse. Dernæst belyses den tværgående modeludvikling, relateret til de tre forsøgskategorier.

4.2 Projekternes mål og forventede resultater

Tabellen nedenfor giver et overblik over de opstillede mål og forventede resultater for hvert projekt. Igen tages forbehold for skemaformen.

Tabel 4. 1: Oversigt over mål og ønskede resultater

Projekt	Overordnede mål og forventede resultater
Brønderslev	▪ Udvikle kvalitet og tilbudssammensætning i børns fritidstilbud▪ Faste årlige besøg på en kulturinstitution▪ Løfte kulturinstitutionernes profil og formidling i forhold til børn og unge▪ Politisk forståelse og prioritering
Frederikssund	▪ Kvalitativ formidling af kunst og kulturarv▪ Fælles ejerskab i familien▪ Medindflydelse til børn – børneråd▪ Kulturskole til ex-kulturpassere
Guldborgsund	▪ Nye undervisningstilbud/alternative anvendelsesformer af kulturinstitutioner▪ Udvikle eleveres æstetiske kompetencer▪ Udvikle en tværfaglig grøntsagskasse i samarbejde ml. kulturinstitutionerne▪ Bidrage til fremtidige tværfaglige samarbejder ml. kulturinstitutionerne▪ Erfaringsopsamling – udvikle en metodekasse
Køge	▪ Nye formidlingsformer og -veje▪ Øget deltagelse i kulturelle aktiviteter▪ Øget engagement i lokalområdet
Odsherred	▪ Flest mulige børn skal møde kunst/kultur i deres fritid▪ Modeludvikling i forhold til integration af kunst/kultur i SFO▪ Udvikle samarbejdsrelationer▪ Efterfølgende politisk behandling, jf. kulturpolitik og børnepolitik i kommunen

Projekt	Overordnede mål og forventede resultater
Silkeborg	▪ Æstetiske processer integreret del af børns hverdag: styrke institutionelle overgange ▪ Aktiv børneinddragelse mhp. styrket ejerskab ▪ Nye samarbejdsformer og metoder ▪ Forankring fra 2009
Varde	▪ Børn får fyldt rygsækken med oplevelser fra alle kunstarter ▪ Oplæring til kulturelt demokrati ▪ Netværksbaseret samarbejdsform, som skal forankres ▪ Bred børnekulturel efterspørgsel og prioritering
Viborg	▪ Videreudvikle børnekulturen og børnekulturen som "kit" i den nye kommune ▪ Kunstneriske oplevelser til flest mulige børn, model til børneinddragelse ▪ Nye samarbejder ml. forvaltninger og institutioner/kulturinstitutioner ▪ Permanent kulturpilotnetværk
Vordingborg	▪ Styrke/stimulere børns sproglige og kulturelle udvikling ▪ Rød tråd i overgangene i børns "institutionsliv" ▪ Forældreinteresse og -deltagelse ▪ Ny formidlingspraksis
Frederiksberg	▪ Afsøge nye potentialer i mødet ml. børnekultur og kreative erhverv ▪ Erfaringsopsamling i forhold til samarbejdet mellem kultur/erhverv ▪ Anvisninger til kommende projekter
Helsingør	▪ Styrke fagligheden i de kreative fag, som lærere/pædagoger kan bruge i egen undervisning ▪ Intensivere samarbejde ml. institutions- og kulturområdet ▪ Alle børn møder igennem dagtilbud og skole kvalificeret kunst ▪ Fast ordning med kompagnonforløb
Herlev	▪ Hjælpe dagtilbud til at kunne beskrive kulturområdet i deres læreplaner ▪ Selvtillid/selvværd til børn gennem læringsmæssige succeser ▪ Kulturelt oplevelseskatalog ▪ Kunst/kultur del af dagligdagen, kulturelle ressourcypædagoger i alle dagtilbud
Høje-Taastrup	▪ Styrke/udvikle formidling af digital kulturarv, ny hjemmeside ▪ Styrke/understøtte skolernes tværfaglige undervisning i forhold til undervisningsmål ▪ Identitetsskabelse gennem fælles historieskabelse ▪ Ungeråd
Århus	▪ Udvikle metoder til formidling af arkitektur ▪ Øge børns viden om byens ressourcer, lære dem at se og bruge alle sanser ▪ Give børn medindflydelse på deres aktiviteter i byens rum ▪ Interessegruppe og undervisningsmateriale: formidling af arkitektur til børn/unge

Modelkommunernes mål og ønskede resultater består af en bred vifte af relativt langsigtede og visionære mål. Mange mål strækker sig ud over rammerne for modelkommuneforsøget og har fokus på at "udvikle kvaliteten i fritidstilbud" (Brønderslev), "revitalisere/videreudvikle børnekulturen" (Viborg) ", oplære til kulturelt demokrati" (Varde) eller styrke børns overgange ml. de forskellige institutioner ved at skabe helhed/rød tråd i kulturtilbud (Silkeborg, Vordingborg).

Af mere konkret karakter findes forventede resultater som ressourcypædagoger i alle dagtilbud, et kulturelt oplevelseskatalog (Herlev), faste årlige kulturbesøg (Brønderslev), børneråd (Frederikssund), hjemmeside, ungeråd (Høje-Taastrup), undervisningsmateriale (Århus), kulturel "grøntsagskasse" (Guldborgssund) osv. Langt de fleste projekter nævner desuden en lang række konkrete arrangementer, som skal gennemføres, og projektdelmål og -milepæle, som skal nås.

4.3 Overordnet målopfyldelse

De overordnede mål for modelkommuneforsøget må siges at være nået. Der er leveret høj kvalitet i processer og resultater fra samtlige projekter; der er udviklet og afprøvet en række modeller, og forsøget har medvirket til at realisere Netværkets vision om udbredelse.

Flotte resultater i en reformtid

Samlet set er det vores vurdering, at Netværkets mål om at sikre kvalitet i de lokale børnekulturtilbud – i en turbulent reformtid – er indfriet. Det er sket både i form af nu og her-udviklede tilbud gennem forsøgsperioden, men også i form af mere langsigtede tiltag og relationer mellem fagfolk, andre aktører, institutioner mv.

14 projekter er gennemført og har leveret positive resultater med stor tilfredshed og opmærksomhed lokalt, med generelt set veldrevne og perspektivrige tværgående samarbejdsprocesser. Fx omtaler samtlige projekter en positiv effekt af forsøget på de interne kommunale linjer. Forsøgsaktiviteterne har betydet, at politikere har fået øjnene op for, hhv. bevaret fokus og prioritering på børnekulturen, afdelinger og forvaltninger har fået større kendskab til hinanden og perspektiver i samarbejde, hvilket flere steder har bidraget til at "kitte" en forholdsvis ny kommune sammen og resulteret i etablering af mange nye relationer og netværk.

Et sted mellem 16.000 og 20.000 børn og unge har været involveret, og samtlige deltagere har været inddraget aktivt i de mange kunst- og kulturoplevelser. Set i forhold til de tre formidlingstilgange "for, med og af" er alle tre tilgange repræsenteret med fokus på inddragelse. Samtlige projekter har haft børnene "med" i de udviklede og afprøvede aktiviteter og modeller. Også pædagoger, lærere, bibliotekarer mv. har oplevet et kvalitativt løft, både hvad angår egne kompetencer og i mødet med den professionelle kunst og kultur. Om kvalificering og kompetenceudvikling i øvrigt, se afsnit 5.2.

To projekter er ifølge egen vurdering ikke nået helt i mål. Brønderslev vurderer, at man burde have sikret ejerskab på et tidligere tidspunkt i processen, og at kommunalreformen har vanskeliggjort projektet væsentligt. Guldborgsund konstaterer ligeledes, at "(...) projektet ikke helt er kommet op på det niveau, hvor vi gerne ville have det." De øvrige projekter vurderer overordnet, at de er tilfredse med deres målopfyldelse. Enkelte nævner dog, at målopfyldelsen kan være svær at vurdere, idet man – set i bakspejlet – har opstillet meget langsigtede eller "diffuse og programiske mål", som umiddelbart er svære at måle på eller operationalisere (fx Herlev og Køge). Andre tager forbehold, idet man ganske vist har skabt velfungerende modeller, men modeller som er for omkostningstunge at fortsætte i fuld skala (Helsingør, Viborg). Om bæredygtighed i øvrigt, se afsnit 5.3.

Udvikling og afprøvning af modeller

Der er udviklet og afprøvet en række modeller. Disse kan beskrives i form af en tretrinsskabelt repræsenteret ved både det enkelte projekt som model, modeller i forhold til de tre forsøgskategorier og tværgående modeller i forhold til de tre temaer; Kvalificering, Organisering og Forankring.

Vi har valgt at beskrive hvert af de 14 projekter særskilt i cases med præsentation af indhold, metoder og succesfaktorer. På den måde kan projekterne ses som modeller i sig selv og med betoning af, hvilke faktorer der fremmer/hæmmer resultatskabelsen.

Tre modeller er indkredset og belyst i relation til forsøgskategoriene (afsnit 4.4). De kan i særlig grad inspirere i forhold til arbejdet med hhv. daginstitutioner, skoler eller familier. Og fem modeller er indkredset og belyst i relation til de tværgående temaer; Kvalificering, Organisering og Forankring (kapitel 5).

Forsøget har medvirket til at realisere Netværkets vision om udbredelse

Netværkets vision, som vi omskrevet kan kalde mest mulig kunst og kultur til flest mulige børn, må siges at være den ambition, som forsøget i videst udstrækning virkeliggør.

Projekterne bidrager på forskellig vis til:

- Kunst og kultur til flest mulige børn
- Nye målgrupper, traditionelt kultursvage
- Nye, supplerende geografier
- Flest mulige institutionelle parter
- Flest mulige kunstarter

Otte projekter arbejder målrettet med fokus på "den brede kulturtilgang" med mest mulig udbredelse af kunsten og kulturen. Nogle af disse projekter forsøger at skabe udbredelse ved at henvende sig målrettet til flest mulige børn, mens andre forsøger at nå nye målgrupper og nye veje ind til ikke-brugerne for ad den vej at bidrage til en udbredelse af kendskabet til og beskæftigelsen med børnekulturen.

Mange projekter når rigtigt mange børn og unge – fx Varde, der arbejder med det formål at præsentere godt 8.000 børn i alderen 5-15 år for de forskellige kunstarter. Hertil kommer rigtigt mange projekter, som har arbejdet på tværs af flere klassetrin/aldersgrupper og/eller på tværs af forsøgskategorier. I flere tilfælde har disse projekter nået i omegnen af 1.000 børn og unge eller flere. Frederikssund har desuden indtil videre uddelt 2 x ca. 600 kulturpas som fribillet til kulturen, Vordingborg har uddelt over 500 kulturkufferter og Viborg har gennemført rollespil med henholdsvis 275 deltagere i 2008 og 210 deltagere i 2009.

Seks projekter har helt eller delvist arbejdet med målgrupper, som af forskellige årsager ikke er vant med at opsøge og bruge kunst- og kulturtilbud. Høje-Taastrup og Køge arbejder målrettet mod "kulturuvante" grupper i form af udsatte børn og unge (og deres forældre) og unge af anden etnisk baggrund og deres forældre.

Projekterne i modelkommuneforsøgets to – geografisk set – største kommuner (Viborg og Varde) har formålet at bevæge sig langt ud i geografi og inkludere børn og unge fra yderområderne. Varde i "fysisk" forstand, hvilket i øvrigt afstedkom store logistiske og økonomiske problemer, og Viborg særligt i form af kulturpilot-netværket, som når langt ud i kommunen og gør vejen fra udbyder til publikum meget kortere og mere effektiv.

Mange projekter har desuden indhentet viden og erfaring fra forskellige fagligheder, fagpersoner og institutionelle parter. Fx har Odsherred brugt Undervisningsministeriet til at kvalificere elementer i forsøget, Århus har samarbejdet tæt sammen med Landsforeningen for Børn, Kunst og Billeder, mens Køge har arbejdet med videnspersoner inden for integration. Arkitekter, spiludviklere, rollespillere, designere og andre fagfolk/formidlere er involveret i mange projekter (fx Århus, Viborg, Frederiksberg, Varde mv.). Alt sammen indikationer på, at børnekulturen

og børnekulturens medarbejdere bliver bedre og bedre til at træde ind i og spille op til børnekulturens virkelighed, som i høj grad er præget af tværfaglighed.

Tendensen til samarbejde på tværs af fag og sektorer, som vi ser i modelkommuneforsøget, er således et vigtigt element i udviklingen af det fremtidige børnekulturelle arbejde.

En anden dimension i det at udbrede kultur og børnekultur, som kan iagttages i modelforsøget, drejer sig om at øge arrangørernes – bl.a. kulturinstitutionernes – publikumsorientering. Formålet er på længere sigt at udvikle arrangørernes kompetencer til at skabe anderledes kulturtilbud og -oplevelser, der formår at tiltrække flere og nye brugere.

En del af projekterne bidrager på samme måde til visionen om flest mulige kunstarter – ikke mindst projekterne i Odsherred, Varde og Guldborgsund arbejder med inddragelse af mange forskellige kunstarter/kulturformer.

Proceserfaringer

Den effektive målopfyldelse skal også ses i lyset af, at projekterne generelt har været gode til løbende at evaluere og – hvis nødvendigt – justere projekt og aktiviteter, efterhånden som man har gjort sig nye erfaringer:

"Vi er nok startet lidt naivt og har gjort, som vi plejer og sat kulturtilbud i aviser, lavet opslag og givet sedler med hjem i skoletasken. Men det, der virker, det er at komme ud og tale med folk. Vores erfaring er således, at det kræver en hel anden markedsføring, end man er vant til".

"Kompagnonidéen viste sig svær at få til at fungere som den oprindeligt var tænkt. I stedet har der været lagt vægt på en høj grad af dialog mellem kunstner og lærer/pædagog".

"Efter en 0 procents deltagelse i nogle af aktiviteterne i første "runde", deltog musiklærerne i et møde med alle dagplejens gruppeledere og gruppekoordinatorer. Herefter begyndte deltagelsen at stige markant".

Processens forløb hænger desuden sammen med den rolle, projektlederen – bevidst som ubevidst – har påtaget sig i projektet. Nogle projektledere har i høj grad ageret sparringspartner i forhold til konkrete opgaver eller har påtaget sig rollen som facilitator, mens andre har haft en mere analytisk tilgang til opgaver og proces og har påtaget sig rollen som ekspert. De, der forholder sig meget bevidst til deres rolle, fokuserer på, hvordan man skaber *"et ligeværdigt samarbejde"*, hvilken *"retorik"* man skal bruge i forhold til hvem samt navigationen mellem *"top down* (kommunen som idémaker) og *bottom up* (sikre ejerskab til idéerne)".

Også her observeres positive resultater i forhold til en lærende tilgang, idet projektlederne så vidt muligt har korrigeret deres tilgang, efterhånden som man har opnået større *"brugerforståelse"* og viden om, hvilke metoder der virker/ikke virker:

"I forhold til ét forløb fik de for frie tøjler. Resultatet blev ikke nyskabende. Her går jeg ind og tager mere fat i tøjlerne næste gang".

"Det har måske været for centralistisk fra starten. Jeg har talt med alle aktører, men de havde rigeligt at se til, så jeg har kørt det meget. Det har betydet manglende ejerskab – folk skal involveres mere".

Projekterne påpeger desuden, at gode forhåndsmæssige relationer og netværk har fremmet processen, og mange kommuner, med rig tradition for børnekultur, har velkendte kanaler og bredt funderet netværk i kommunen, som man selvfølgelig har gjort brug af.

Langt hovedparten af projekterne oplever, at manglende tid har været en hurdle i målopfyldelsen. Betragtningerne handler både om selve forsøgsperiodens længde, om diverse forløb, som skal tilpasses deltagernes dagligdag og rammer, samt nødvendigheden af at tænke langsigtet, når der skal sikres både politisk og praktisk ejerskab.

Der er generel enighed om, at 2 år til et strukturelt forsøg er for lidt. Inden man har fået tilsagn fra Netværket, evt. sikret sig endelig opbakning (og medfinansiering) fra det besluttende bagland og er helt klar med projektets organisering, går der typisk ½ år. Medtænkes skolernes skemalægning og planlægningshorisonter er der endnu flere deadlines, som skal mødes. Også i forhold til at nå en ny målgruppe, er 2 år for lidt, mener de projekter, som har forsøgt sig med dette.

"Der har kun været nok tid, fordi vi har været heldige. Det var de første kontakter, jeg tog fat i, som lykkedes. Ellers er 2 år ikke nok tid..."

"Det er meget svært at opbygge de fornødne netværk og hente erfaringer gennem dem. Det har krævet mange ressourcer og nogle gange med en lille, synlig effekt".

Flere projekter har som tidligere nævnt oplevet væsentlige ændringer undervejs i forsøget og har bl.a. måttet ændre organisering, hvilket igen har influeret på mål og resultatskabelse. Visse steder har man oplevet personaleudskiftninger og -reduceringer, som har haft direkte konsekvenser, idet de har berørt projektledere, styregrupper og/eller medarbejdere rundt omkring i kommunerne med tilknytning til projektet (bibliotekarer, museumsledere mv.).

7. VIBORG – FORTÆLLEFRØ

Indhold og rammer

- ✓ Formålet med forsøget er at revitalisere/videreudvikle børnekulturen i den nye Viborg kommune og give flest mulige børn personlige og æstetiske oplevelser ved mødet med et bredt spekter af kunst og kultur. Rollespilsgenren er et centralt omdrejningspunkt og eksempel på, hvordan det narrative kan anvendes til at arbejde med børnekultur i tværfaglig forstand.
- ✓ Bred målgruppe bestående af børn i skoler og daginstitutioner.
- ✓ Rollespil/fantasilegen løftes af input fra forskellige professionelle kunstnere, formidlere og kulturinstitutioner, således at børnenes arbejde med forskellige kunstformer er med til at understøtte det narrative rollespilsforløb. Desuden opbygges et fælles netværk af kulturpiloter (repræsentanter fra skoler, institutioner, kulturinstitutioner, forvaltninger, forældrerepræsentanter mv.).

De særligt gode resultater

1. Kulturpilotnetværket er etableret, er nået langt ud i kommunen og fungerer efter hensigten. Vejen fra udbyder til publikum er meget kortere og mere effektiv. Netværket forankres i kommunalt regi, når forsøget stopper.
2. Rollespilsdelen er lykkedes godt. 275 børn deltog i 2008, 210 børn i 2009.
3. Forsøget har bidraget til at kitte kommunens institutioner sammen.

Hvad fremmer?

- ✓ *Tæt samarbejde* mellem projektleder og projektkoordinator.
- ✓ *God og løbende erfaringsudveksling.*

Hvad hæmmer?

- ✓ *Manglende præsentation af projektet på politisk niveau* var indledende årsag til misforståelser om projektets karakter.
- ✓ *Geografien i projektet.*
- ✓ *Omkostningstung model* (modellen i fuld skala).

8. GULDBORGSUND – SUND SANS

Indhold og rammer

- ✓ Forsøget har fokus på kulturens rolle i børns sundhed, udvikling og læring og en helhedsorienteret, kvalitetsbevidst og bæredygtig tilgang til børnekultur i kommunen. To delprojekter indgår i modelforsøget: a) *Tværfaglig skoletjeneste* og b) *Kulturelle grøntsagskasser*.
- ✓ Målgruppen er henholdsvis skoleelever og børnehavebørn.
- ✓ Tværfagligt samarbejde gennem aktiv inddragelse af diverse kulturinstitutioner: a) eksperimenteres med nye undervisningsforløb i spændingsfeltet ml. musik og billedkunst (Fuglsang Kunstmuseum, Storstrøms Kammerensemble og Skoletjenesten på Sjælland), og b) udvikles kulturelle grøntsagskasser med godt fagligt funderet indhold med forskellige, kulturelle indgangsvinkler.

De særligt gode resultater

1. Nye undervisningstilbud og de kulturelle grøntsagskasser er udviklet og forløbene er vellykkede.
2. Forsøget har betydet, at der er blevet opmærksomhed og goodwill omkring børnekulturen i området.
3. Holdningsændring hos kulturinstitutioner.
4. Sund sans projektet har sat børnekulturen på dagsordenen på det politiske niveau.

Hvad fremmer?

- ✓ *Det fysiske møde* – fx mellem kulturinstitutioner og børneinstitutioner kan være med til at ændre visse holdninger.
- ✓ *Lanceringsarrangement* gjorde, at projektdeltagerne med ét så sig selv som del af et større projekt og erkendte, at projektet kun havde sammenhæng fordi alle bidrog (a).
- ✓ *Løbende evaluering*.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Manglende ejerskab* – kulturinstitutioner, samarbejdspartnere i andre afdelinger mv. skulle have været involveret mere i prækvalifikation og forprojekt.
- ✓ *Samarbejdet med kulturinstitutioner kan være vanskeligt* – de er relativt lukkede om sig selv og har svært ved at se værdien for dem.
- ✓ *Ny projektleder (a) og reducere af midler* betød usikker start og vanskelig proces uden mulighed for at tænke model.
- ✓ *Forskellige indgangsvikler* til formidlernes rolle (a).
- ✓ *Begrænset arbejdstid til projektmedarbejderen* (20 timer/ugen) (b).

4.4 Modeludvikling inden for de tre forsøgskategorier

Et af de overordnede mål for modelkommuneforsøget er at udvikle metoder og modeller inden for de tre forsøgskategorier: skolen, dagtilbud og familien.

Børnekulturens Netværk har på den måde ønsket at få belyst, hvilke modeller og virkemidler, der giver resultater i forhold til de forskellige målgrupper og rammer.

Samtlige projekter vurderer, at fokuseringen på forsøgskategorier har medført en kvalificering af projekterne, da indhold og metoder har skullet tilpasses målgrupperne:

"Alle tilbud er målrettet en bestemt gruppe og tager hensyn til denne gruppes særlige forudsætninger for at deltage i projekter, herunder deres alder, organisatoriske forankring og behov. Det betyder, at projekterne er blevet taget godt imod, fordi de er tilpasset deltagerens behov. Det betyder også, at deltagerens udbytte er stort. De har fået ny viden og indsigt samtidig med, at deres kreativitet er udfordret".

Som nævnt arbejder langt de fleste projekter på tværs af to (i Århus' tilfælde tre) forsøgskategorier. I mange tilfælde har det været en udfordring at spænde over mere end én forsøgskategori, og flere projekter har været nødsaget til at prioritere én forsøgskategori over den anden. De projekter, der ikke oplever flere kategorier som en ekstra udfordring, har *enten* arbejdet overvejende "produktorienteret" (fx Varde), *eller* arbejdet med delprojekter rettet mod henholdsvis dagtilbud og skole og med en tovholder på hvert projekt (Guldborgssund), *eller* projektet har været modelorienteret snarere end målgruppeorienteret (Frederiksberg).

I det følgende ser vi nærmere på de tre forsøgskategorier hver for sig.

Kultur i skolen

10 projekter har arbejdet med kultur i skolen, heraf har 7 projekter på samme tid arbejdet med kultur i dagtilbud (inkl. Århus).

Alle projekterne, der arbejder med skolen som målgruppe, fremhæver, at samarbejdet i høj grad er betinget af de daglige vilkår i skolen – bl.a. lange planlæg-

ningshorisonter, arbejdstider, trinmål, fag og skema, læreplaner og ”lærernes stramme tidsplaner”. Men for samtlige af disse projekter er det lykkedes at få et positivt samspil med skolen/de involverede lærere, og flere af projektlederne fortæller, at de har revideret deres fordomme om samarbejde med skoler og lærere.

Modelkommuneforsøget har bidraget til en bevidstgørelse om de særlige vilkår og muligheder, der gælder, når man arbejder med skolerne:

”Det har betydet, at vi har lært meget om skolernes arbejde – om, hvilke hensyn man er nødt til at tage, når man vil samarbejde med dem, men også hvilke muligheder de giver. Det er noget af det, vi kan bruge fremover ved samarbejdsrelationer mellem skole og kultur”.

En helt central model, når det gælder skolen som ramme og skoleklasser som målgruppe, kan således kaldes *Modtagerorienteret samarbejde*.

Umiddelbart synes det meget selvfølgelig, at et projekt må tage udgangspunkt i modtageren. I praksis viser det sig dog ofte som en af de vanskeligste udfordringer i tværgående arbejde – dels kender man ikke modtagerorganisationens rammer og vilkår, dels har modtagerne ikke nødvendigvis fra starten set værdien af det projekt, man ønsker at samarbejde om.

Modtagerorienteret samarbejde

Modellen bygger på erfaring fra flere af projekterne. Essensen er, at et børnekulturprojekt med stor succes kan tage udgangspunkt i skolernes dagligdag og strukturelle rammer, respektive og spille sammen med disse:

”Det har vist sig, at projektet indfrier nogle af de krav, der stilles til folkeskolens læreplaner inden for det kreative felt, og mange lærere har oplevet, at projektet på bedste vis har arbejdet med disse krav, der ellers kan være svære at opfylde”.

”De gode råd er med det samme at se, hvor grænserne er, og hvor vi så kan lave noget inden for grænserne. Og at respektere de forskellige institutioners vilkår”.

Modellen har meget direkte været anvendt i projektet i Odsherred, der har haft fokus på det nye krav om indholdsbeskrivelser for SFO’erne. Projektet har arbejdet med den nye lovgivning og gennem løbende dialog med Undervisningsministeriet har man således sikret, at de elementer, man har arbejdet med i modelforsøget, er blevet en del af de kommende indholdsbeskrivelser.

Projekter, der har arbejdet med det modtagerorienterede samarbejde som model, viser, at kunst og kultur i høj grad kan spille sammen med og inspirere i forhold til de krav, som fx læreplaner og indholdsbeskrivelser stiller.

Kultur i dagtilbud

10 projekter har arbejdet med kultur i dagtilbud. Af disse har syv projekter desuden arbejdet med kultur i skolen (inkl. Århus), og mange af problemstillingerne og udfordringerne har vist sig relativt ens i de to kategorier. Dagtilbuddene er i dag også præget af en institutionaliseret ramme og hverdag med behov for langtidsplanlægning i forhold til personale og aktiviteter, pædagogiske læreplaner mv. Som en projektleder udtrykker det:

”Skoler og dagtilbud mødes dagligt af så mange krav og ønsker og en dagligdag, der kan gøre det svært at prioritere kunst og samarbejdet med kulturinstitutionerne i et omfang, der for alvor rykker”.

Når det er sagt, er dagtilbuddene – sammenlignet med skolen – trods alt præget af friere rammer, hvad angår de strukturelle vilkår.

Flere projekter har arbejdet med at integrere kunst og kultur i dagligdagen, jf. de pædagogiske læreplaner. Ét projekt (Herlev) har arbejdet specifikt med forsøget som vejledende i forhold til de pædagogiske læreplaner, som de mener, kan få stor betydning for, hvordan dagtilbuddene fremover kommer til at arbejde med kunst og kultur. Projektets omdrejningspunkt er ”kulturelle læreplaner”, og fokus har bl.a. været på, hvorvidt pædagogens læring på job fører til en læring, der kan anvendes efterfølgende og gøre pædagogen dygtigere til at integrere kunst og kultur i hverdagen. På samme måde som i skolekategorien lader det således til, at modellen *Modtagerorienteret samarbejde* er frugtbar.

Herudover gør en særlig model sig gældende i relation til fritidsinstitutioner og klubber. Vi har kaldt modellen *Forpligtende frivillighed*.

Fritidsinstitutioner og -klubber er formelt set en del af en institutionel ramme, men fungerer i praksis i højere grad som kategorien ”familien” eller frivillighedssektoren. Børnene og de unge i klubberne beskrives således som en *”vanskelig målgruppe at arbejde med, fordi man i nogle klubber sætter frivillighedsprincippet over alt andet”*.

Fritidstilbud og klubtilbud er et *frivilligt tilbud*, hvor børnene og de unge i princippet kan komme og gå, som det passer dem. Det giver god mening i forhold til det enkelte barns selvstændighed og hele liv, men vanskeliggør længerevarende, kontinuerlige tilbud, fx på kulturområdet.

Forpligtende frivillighed

Flere af de projekter, der er udfoldet i fritidsinstitutionerne, har mødt ”frivillighedsudfordringen”. Det gælder bl.a. i projektet i Brønderslev, hvor man derfor har udviklet og haft succes med en model, der rammesætter eller betinger deltagelse.

Modellen *Forpligtende frivillighed* tager udgangspunkt i, at deltagelse i et givent kunst-/kulturprojekt som udgangspunkt er frivilligt, men at der efter tilmelding er krav om deltagelse. Samtidig indhentes accept fra børnenes og de unges forældre, og på den måde forpligtes børnene og de unge til at komme i klubben de dage, der arbejdes med det pågældende projekt. Et andet element i modellen er, at børnene og de unge tages ud af de vante institutionsrammer, idet projektet foregår i et andet ”rum”, fx et museum.

Modellen er simpel, men af stor betydning for kulturarbejdet i fritidsinstitutionerne, da den sikrer den nødvendige kontinuitet i et projekt, men samtidig anerkender fritidsinstitutionernes grundprincip.

Flere af projekterne har desuden erfaret, at korte, målrettede forløb passer bedst til fritidssektoren. Børn og unge er omgivet af mange andre fritidstilbud, og der er ofte mange skift i kraft af sæsonstart/-slut i forbindelse med andre fritidsaktiviteter.

Kultur i familien

Fem projekter har arbejdet med kultur i familien. Alle tegner et billede af familien som en svær gruppe at nå direkte, men særligt to projekter har med modeludviklingen fundet nye veje "ind i familierne", som har vist sig meget perspektivrige.

I Køge har man arbejdet i to boligsociale kvarterer med det formål at sikre udsatte børn og unge en større deltagelse i kulturelle aktiviteter. Ved at samarbejde med de formaliserede grupperinger, der findes i området i forvejen (fx forældreråd, skoleråd, fritidsinstitutioner mv.), har man "lånt" legitimitet og har kunnet skabe en god kontakt til familierne.

I Vordingborg er relationen til familierne skabt i kraft af et tæt samarbejde med sundhedsplejersker og dagplejere, der sikrer, at formidlingen kommer ud i den enkelte familie gennem en person, som familien kender og er tryk ved. Den personlige kontakt mellem familie og dagpleje/sundhedsplejerske og det, at formidlingen sker på brugernes hjemmebane, gør, at man kommer helt ud til/helt ind i den enkelte familie.

Den overordnede læring på baggrund af projekterne er, at "adgangen" til familien kræver et ophæng, man må "*gå organiseret ud til en uorganiseret gruppe*". Vi har kaldt modellen for *Indirekte indgang*.

Indirekte indgang

Modellen består i, at der skabes en *indirekte* kontakt til familierne ved at gå gennem andre institutioner og funktioner – forældreråd i skoleklasserne og fritidsinstitutioner (i Køge), sundhedspleje og dagpleje (i Vordingborg).

Modellen bygger på personlig kontakt mellem familien og allerede accepterede parter, hvilket sikrer tillid, og at formidlingen når helt ud til og ind i også kulturfremmede hjem, som traditionelt set ikke selv opsøger kunst og kultur.

Modellen er karakteriseret ved et stort fokus på tværgående samarbejde og er meget afhængig af samarbejdet med og engagementet hos de institutioner og personer, som har den direkte kontakt til familierne. Et opmærksomhedspunkt er, at høj grad af inddragelse af samarbejdspartnerne med det mål at skabe ejerskab til projektet som helhed er afgørende for effekten.

4.5 Delkonklusion

De overordnede mål for modelforsøget er nået. 14 projekter er gennemført og har leveret positive resultater i forhold til både de overordnede forsøgsmål og de enkelte projektmål.

Der er leveret høj kvalitet i såvel produkter som processer fra samtlige projekter; der er udviklet og afprøvet en lang række modeller, hvilke på forskellige vis har inddraget børn, unge og voksne aktivt, og forsøget har i høj grad medvirket til at realisere Netværkets vision om udbredelse.

De identificerede modeller i relation til de tre forsøgskategorier er hhv.:

- Modtagerorienteret samarbejde (i forhold til skoler og dagtilbud)
- Forpligtende frivillighed (i fritidstilbud og -klubber)
- Indirekte indgang (i forhold til familien)

Når det gælder arbejdet med kultur i skole og dagtilbud, ses en række lighedspunkter med hensyn til institutionelle rammer og strukturelle vilkår. Den modtagerorienterede samarbejdsmodel lægger op til, at man på forhånd skal sætte sig grundigt ind i og tage udgangspunkt i modtagerinstitutionens vilkår og rammer – som fundament for det gode samarbejde.

I arbejdet med fritidssektoren viser forsøgene, at en rammesætning og/eller betinget deltagelse kan være en frugtbar model, der både respekterer fritidsinstitutionens ønske om at være et åbent tilbud og medvirker til at sikre kontinuitet i det pågældende kunst-/kulturprojekt.

Endelig gælder, at når man arbejder med familien som målgruppe, kan det være nødvendigt med en form for institutionel ramme. Adgangen til familien kræver et ophæng; man bliver nødt til at gå organiseret til en ikke-organiseret gruppe. En effektiv model er således at "låne" rammer og legitimitet fra en institution eller funktion, som allerede er accepteret af familien (fx fritidsinstitutionen, biblioteket, sundhedsplejen, dagplejen el.a.).

9. ÅRHUS – SØGE SPOR – SÆTTE SPOR

Indhold og rammer

- ✓ Fokus på formidling af arkitektur som kunstart til børn med sigte på at udvikle formidlingsformer inden for arkitekturområdet. Et væsentligt element i forsøget er opbygning af et netværk af arkitekter, billedkunstnere m.fl.
- ✓ Bred målgruppe bestående af børn i dagtilbud, skole og familie.
- ✓ Gennem en række delprojekter jagter børnene bl.a. arkitektoniske spor, fungerer som børneguides, eksperimenterer i diverse byggeworkshops mv. Der er stor vægt på erfaringsopsamling og videndeling blandt diverse samarbejdspartnere og aktører, som samlet resulterer i en bredt forankret interessegruppe for arkitektur og børn.

De særligt gode resultater

1. Der er gennemført flere projekter til forskellige målgrupper og udviklet flere modeller for formidling af arkitektur.
2. Der er etableret nye samarbejdsrelationer og netværk i kommunen med arkitektur som omdrejningspunkt.
3. Vellykket pionerarbejde – projektet har peget på arkitektur som kunstart og forankret arbejdet: kommunen formulerer arkitekturpolitik, hvori projektet indskrives, formidling af arkitektur til børn videreføres i regi af Århus Billed- og Medieskole og Børnekulturhuset, der arbejdes på at etablere en efteruddannelse/master i formidling af arkitektur til børn og unge (samarbejde ml. Landsforeningen for Børn, Kunst og Billeder og Arkitektskolen i Aarhus), forsøget har været præsenteret i Berlin osv.

Hvad fremmer?

- ✓ *Høj grad af tilpasning til målgrupper* – alle tilbud er målrettet en bestemt gruppe og tager hensyn til denne gruppes særlige forudsætninger.
- ✓ *Fagpersoner involveret fra starten* til at udvikle og gennemføre projekter.
- ✓ *Inspirationsworkshops for pædagoger/lærere*, idet formidling af arkitektur ikke umiddelbart vakte genklang i institutioner og skoler.

- ✓ *Tidligere erfaringer* fra arkitekturprojekter og fra Landsforeningen har været afgørende for projektet.
- ✓ *Privilegeret placering* i Børnekulturhuset i form af velkendte kanaler og bredt netværk (fast, selvadministrerende enhed under Kulturafdelingen med tre faste medarbejdere) og i forhold til at indhente professional sparring mv.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Lønningerne i det private arkitektmarked* overstiger langt, hvad et budget i et forsøg som modelforsøget kan klare.
- ✓ *Forsøgets omfang og ambition* har medført konstant udviklingsmodus, som undertiden har sat organisationen under pres i forhold til andre opgaver, som skal løses.

10. HERLEV, KULTURELT OPLEVELSESKATALOG

Indhold og rammer

- ✓ Forsøget har til formål at sikre, at de 3-6-årige har været i kontakt med fire af de klassiske kunstarter, inden de begynder i skole. Ligeledes skal pædagogen inspireres, kvalificeres og dermed efteruddannes til det videre arbejde med læreplanerne inden for området kultur og kulturelle udtryksformer.
- ✓ Målgruppen er børn i alle dagtilbud i alderen 3-6 år og pædagoger.
- ✓ 15 timers forløb med professionelle kunstnere inden for kunstarterne musik, billedkunst, drama og fortælling. Hver deltagende pædagog får 3 timers sparring med kunstneren. Pba. forløbene udvikles et oplevelseskatalog med tilknytning til arbejdet med læreplaner.

De særligt gode resultater

1. Kunst og kultur er blevet en mere bevidst del af arbejdet med læreplaner.
2. Pædagogerne har fået nye forståelser og er blevet dygtigere til at integrere kunst og kultur, som nu i højere grad bruges blandt andre redskaber til at forstå barnet.
3. Gennem processen har projektet arbejdet sig hen imod en større forankring end først troet mulig.

Hvad fremmer?

- ✓ *Metodisk tilgang* – stor bevidsthed om at arbejde metodisk – ellers bliver det ikke forankret. Gælder tilsvarende enkelte kunstners systematik i arbejdet, som gav børnene nogle kunstneriske værktøjer, der ikke var opnået ved selvforvaltning.
- ✓ *Videndelingen og sparringen* ml. pædagog og kunstner – god forberedelse med kunstnerne og hele idéen om læring på job og uddannelse tæt på praksis.
- ✓ *Ejerskab* – pædagogernes ejerskab i processerne er "smittet af" på forældrene, der ligeledes har taget ejerskab og engageret sig sammen med det pædagogiske personale.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Processen* påvirkes af den enkelte institutions situation og evt. "kriser" – der bliver forskel på succeserne.
- ✓ *Mangel* på vidensbaseret belæg for den betydning, kunst og kultur har for de 3-6-årige, når kunsten og kulturen bringes ind som en del af læring og udvikling.

5 TEMAANALYSER

I dette kapitel analyseres de tre tværgående temaer i modelforsøget, og vi indkredser og beskriver centrale modeller i tilknytning hertil.

5.1 De tværgående temaer

Som en væsentlig overordnet præmis skal modelkommuneforsøget medvirke til at udvikle indsatsen på de tre tværgående temaer, som blev introduceret i Netværkets handlingsplan 2006-2007:

1. Kvalificering
2. Organisering
3. Forankring

De 14 projekter har arbejdet med disse temaer på forskellig vis, og i de følgende tre tematiske analyser stiller vi følgende spørgsmål:

- Hvordan kan man konkret **kvalificere** arbejdet gennem videndeling og kompetenceudvikling?
- Hvordan kan man **organisere** arbejdet i tværfaglige samarbejder og netværksdannelser?
- Hvordan kan man **forankre** indsatsen via politisk og praktisk ejerskab og sikre, at indsatsen har tilfredsstillende synlighed?

På baggrund heraf belyser vi fem tværgående modeller, som i særlig høj grad har vist resultater.

5.2 Kvalificering

Kvalificering som begreb dækker bredt over arbejdet med kompetenceudvikling og videndeling. Kvalificering som tema går igen i samtlige projekter og træder tydeligt frem, når det kommer til resultatskabelsen:

"Det har ikke "bare" været endnu et projekt, men et projekt med et erklæret mål om kvalificeret undervisning og opkvalificering af de involverede. Målet har været blivende værdi og resultat".

Projekterne oplever på tværs af forsøgs-kategorier, at der som resultat af forsøgsarbejdet er sket en stor opkvalificering på medarbejderniveauet – både for de primære parter, børnekulturkonsulent, projektleder mv. og for samarbejdspartnere, pædagoger, lærere mv. 9 ud af 14 projekter mener således, at forsøget *i høj grad* har bidraget til en opkvalificering af arbejdet med børn og kultur på medarbejderniveauet. Dette er dermed et af de helt centrale resultater i modelkommuneforsøget på tværs:

"Alle vi fagfolk på børnekulturområdet får undervejs udviklet vores kompetencer. Der er tale om kunstbaseret, faglig og pædagogisk læring".

"Pædagoger udtaler, at de har fået nye forståelser, og at kunst og kultur bruges blandt andre redskaber til at forstå barnet med".

"SFO'erne mener at have fået noget professionelt ind ad døren, og det har givet en ny dimension – viden, æstetisk mv. Det har raffineret det, de har set før, og det har fået et pift af efteruddannelse/mesterlære".

På tværs af projekterne fremhæves selve inddragelsen af kunstnere i projektet som det helt centrale aspekt i forbindelse med kvalificering. I langt de fleste projekter vurderes alene kunstnernes tilstedeværelse at lægge et stærkt fundament og skabe en høj "overligger" i forsøget – og det kvalificerende element kommer i naturlig forlængelse heraf. Også det tværgående samarbejde med diverse fagfolk, herunder professionelle arkitekter, designere, spiludviklere, formidlere mv., beskrives som et væsentligt bidrag til kompetenceudvikling.

Enkelte projekter søger meget målrettet at understøtte den proces og den læring, der opstår i kraft af inddragelsen af professionelle kunstnere. Det gælder særligt i forhold til det pædagogiske personale. Disse forsøg har fokuseret på decideret *Kompetenceudvikling via kunsten*, hvilket vi har kaldt den følgende model.

Kompetenceudvikling via kunsten

Kompetenceudvikling via kunsten som en model til kvalificering er i særlig grad udfoldet i projektet i Herlev, der har arbejdet med "læring på job", og i projektet i Helsingør, der har arbejdet med såkaldte kompagnonforløb.

Modellen har fungeret som intensivt lærer-/pædagogkursus, hvor kunstnere og lærer/pædagoger er forenet i kortere eller længere tid som led i at tilrettelægge kunstneriske undervisningsforløb.

Kompetenceudvikling via kunsten vurderes som en meget spændende model, da det fokuserede arbejde skærper effekten i *mødet med kunsten*. Det er en model, som i meget høj grad har vist sig at skabe resultater.

I projekterne i Brønderslev, Høje-Taastrup og Frederikssund har man desuden haft et ønske om at styrke diverse kulturinstitutioners formidlingstilbud og profil over for børn og unge. Opkvalificering af kulturinstitutionerne og deres tilbud har dog vist sig at være en større opgave, og flere projekter italesætter en lang række udfordringer i forhold til samarbejdet med kulturinstitutionerne (se afsnit 5.3). Der kan derfor ikke fremhæves særlige modeller for arbejdet med opkvalificering på institutionsniveau.

Videndeling

Flere af projekterne fremhæver vigtigheden af videndeling og fastholdelse af viden. Men ser vi konkret på de 14 projekter, er det meget lidt, der er blevet sat i værk med sigte på *systematisk* videndeling. Der er ingen tvivl om, at der på det uformelle plan er blevet udvekslet rigtig meget viden og erfaring, og at der herigennem er skabt meget læring. Men så vidt vi kan vurdere, er der ikke nogen af projekterne, der har formået/prioriteret at systematisere deres videndeling. Det har således ikke været muligt at identificere en egentlig model for videndeling blandt de 14 projekter.

I projektet i Frederiksberg reflekterer man over netop videndeling. Her ønsker man at arbejde videre med metoden og tankegangen i samarbejdet med kommercielle parter og er meget opmærksom på, at videndelingen er helt essentiel – ikke mindst fordi kompetencerne i høj grad knytter sig til enkeltpersoner:

"Kulturmedarbejderne er blevet kompetenceudviklet – har fået metoder til at iværksætte, lært hvordan man henvender sig til erhvervslivet, hvad er sproget mv. (..).

Det, der fortsætter, er metoden og tankegangen i at arbejde sammen med kommercielle parter. Det vil vi arbejde videre med. Vi forsøger at aktivere en videndeling internt i kommunen. At sørge for, at vi formidler videre til hinanden og ved, hvad vi hver især kan og arbejder med”.

Enkelte andre projekter har forsøgt at skabe et system omkring videndeling – fx via en intern blog – men har måttet erkende, at systemerne ikke er blevet brugt.

I flere projekter arbejder man desuden med at fastholde den genererede viden gennem kompetenceudviklings-/efteruddannelsesordninger. Det gælder fx i projekterne i Århus og Odsherred, ligesom Silkeborg ser dette som en mulighed for forankring.

Erfaringen siger os, at vanskelighederne omkring videndeling er klassiske. Alle vil have videndeling, men kun få får meldt ind og delt ud, når projektet kører og ”skal-opgaverne” hober sig op.

11. VORDINGBORG – KULTURKUFFERTEN

Indhold og rammer

- ✓ Forsøget sætter fokus på den brede kulturtilgang for småbørn og deres forældre. ”Kulturkufferten” har til formål at give børnene en række kulturelle oplevelser og motivere forældrene til at være opsøgende over for kulturtilbud af alle slags. Kulturkufferten skal endvidere stimulere børnenes sproglige og kulturelle udvikling.
- ✓ Målgruppen er børn i alderen 0-3 år.
- ✓ Kulturkufferten udvikles med tværkunstnerisk materiale og kulturaktiviteter tilpasset målgruppen. Kulturaktiviteterne gennemføres i samarbejde med en række ”kuffertbærere” (sundhedsplejersker, dagplejere, biblioteker). Disse aktører, samt Musikskolen og Børne- og familierådgivningen, udformer i samarbejde formidlingsmetoderne.

De særligt gode resultater

1. Der er udviklet en kuffert med konkrete sprogstimulerende materialer som kulturtilbud. Kufferten uddeles til alle via sundhedsplejen (over 500 kufferter uddelt, ca. 66 musikalske lege-stuer fordelt i syv lokalområder, ca. otte teaterforestillinger, ca. syv koncerter).
2. Forsøget viser en ny model til at formidle kulturtilbud til småbørn ved at bruge andre ”veje” ind i familierne. Kufferten skaber opmærksomhed og kontakt i form af en rød tråd mellem hjem og dagpleje.
3. Sundhedsplejersker og dagplejere har fået øjnene op for, at der findes kulturelle tilbud til små børn, og de ser sig selv som en væsentlig aktør i den forbindelse.

Hvad fremmer?

- ✓ *Den 1:1 kommunikation* som opnås ved, at tilbuddene udbredes via sundhedsplejen og dagplejen.
- ✓ *Processen* fremmes af, at medarbejderne på tværs af faggrupper møder hinanden samt et tillidsfuldt samarbejde samtlig aktører imellem.
- ✓ *At give plads* til, at samtlige samarbejdspartnere kan have deres egne mål med projektet samtidig med, at man samarbejder om de overordnede mål.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Organisering* – gennemslagskraften bliver meget afhængig af, hvor engageret sundhedsplejersken/dagplejeren er
- ✓ *Strukturelle udfordringer* i det at være en sammenlagt kommune. De gamle kommunegrænser ”spøger” stadig, og personkendskabet mangler.
- ✓ *Manglende ejerskab* – lidt for centralistisk styring fra starten, aktørerne bør involveres mere fremover.

12. FREDERIKSSUND – KULTURPAS

Indhold og rammer

- ✓ Formålet er at få børn og kunst og kultur til at mødes – til daglig. Dertil uddeles kulturpasset som fribillet til kulturen. Hensigten er at øge publikums mobilitet og arrangørernes publikumsorientering.
- ✓ 600 børn i 4. klasse og deres familier.
- ✓ Udlevering af et fysisk pas til "kulturpassere" (eleverne), hvori der står listet en række kulturinstitutioner, som eleven påtænkes at besøge i løbet af skoleåret. Børnene – og ledsagende familie i et vist omfang – får gratis adgang ved fremvisning af passet, der stemples som kvittering for besøget. Besøget følges op med elektronisk spørgeskema via hjemmeside.

De særligt gode resultater

1. Kulturpasset fortsætter – foreløbigt i 2009/2010 – og projektet kan desuden fortsætte for relativt få midler.
2. Ca. 320 registrerede pas ud af ca. 580 mulige (skoleåret 2008/09).
3. Der er kommet større fokus på børnekulturområdet og fra flere forskellige interesser: politikere, ansatte, forældre, skoler, institutioner og børn.

Hvad fremmer?

- ✓ *Synliggørelse* – Events omkring udlevering af passene, konkurrence blandt de flittigste brugere af kulturpas og hjemmeside.
- ✓ *Opfølgning* på aktivering af passet (skole og bibliotek).
- ✓ *PR* – vigtigt konstant at holde pressedækningen i gang.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Målgruppen* – familien er en vanskelig størrelse at inddrage og aktivere.
- ✓ *Økonomi* – store besparelser i kommunen har betydet reducere i personaleressourcer og dermed nedsat mødefrekvens, ligesom der intet opsøgende arbejde er overfor kulturpasstederne som tidligere i forløbet.

5.3 Organisering

Det har været et mål med det samlede modelkommuneforsøg, at projekterne afprøvede organisationsformer og samarbejdsformer i arbejdet med børn og kultur – herunder nye tværfaglige samarbejdskonstellationer.

Projekterne repræsenterer derfor også en stor mangfoldighed af organisationsformer og forskelligartede aktører. Samtlige projekter arbejder på tværs af traditionelle skel både i den interne projektorganisering, hvor styre-, følge-, reference-, arbejds- og/eller projektgrupper har fungeret på tværs af forvaltninger, institutionstyper og fagligheder, og i den eksterne organisering, hvor man samarbejder på tværs af kommuner, sektorer, forvaltninger, politisk/administrative strukturer, institutioner, kunstarter eller fagligheder.

Flere projekter oplever væsensforskelle og forskellige kulturer på tværs af kulturinstitutioner, kunstarter, pædagogisk personale, administrativt personale og fag som en udfordring. I forhold til det kunstneriske element er konklusionerne bredt set, at "*den æstetiske proces ikke har voldt problemer*". De projekter, der har oplevet en udfordring i mødet mellem forskellige verdener, hvad angår fx kunstnerisk ambition og pædagogiske mål, oplever det ikke i et omfang, som har hæmmet processen mærkbart.

Mange projekter har dog som nævnt fundet det vanskeligt at få skabt gode samarbejder med kulturinstitutionerne:

"Der har i projektet været meget lukkethed fra kulturinstitutionerne, som gør det svært at samarbejde med dem".

"Samarbejdet mellem kulturinstitutionerne har været lidt af en udfordring – i kraft af deres forskellige indgangsvinkler til formidling og forskellige kulturelle udgangspunkter".

"De gamle kulturinstitutioner har været svære at samarbejde med. Muligvis fordi vi er blevet en storkommune med nye magtstrukturer, og fordi de gamle institutioner tidligere har været dem, der skulle køre løbet".

Intern projektorganisering

Flere projekter har arbejdet på tværs i deres interne organisering, så fx to forvaltninger er gået sammen i projektet. Denne organisationsform har i flere tilfælde vist sig at "smitte af" på måden, man er gået til det tværgående samarbejde i den eksterne projektorganisering: *"Det at to forvaltninger helt fra begyndelsen er gået sammen har smittet af hele vejen igennem til hvert enkelt delprojekt".*

Hvis vi ser nærmere på projekternes interne organiseringer, har mange projekter desuden arbejdet med en organisationsmodel med meget frihed til at handle for den enkelte projektleder. Den meget "frie" model har skabt mange gode resultater – ikke mindst giver den projektlederen mulighed for at korrigere proces og projekt forholdsvis hurtigt, hvis det viser sig nødvendigt. Vi har kaldt modellen for *Organisatorisk handlefrihed*.

Organisatorisk handlefrihed

Modellen består af en enkel organisering med meget få beslutnings- og kompetenceled. Projektet/projektlederen har i vid udstrækning været selvkørende, der har været korte kommunikationsveje og en grundlæggende tillid til projektets primære medarbejdere.

"Organiseringen har virket! Jeg har ikke haft den her store styregruppe omkring mig – jeg har refereret til kulturchefen".

"Der har været høj grad af tillid fra styregruppen, nem kommunikation og nem mulighed for tilbagemelding. Og så har vi ikke mødet os ihjel!".

Blandt andet Høje-Taastrup og Frederiksbergs projekter har arbejdet målrettet med denne organisationsmodel med gode resultater – i Frederiksbergs projekt har man specifikt valgt en anderledes og friere organiseringsform, end man normalt arbejder med på området.

Et opmærksomhedspunkt i forbindelse med modellen er, at frihed til selvstændig handling ikke må forveksles med ligegyldighed. Netop denne frihed stiller høje krav til projektlederen – om stærk kommunikation til projektets interessenter og om information, både når det går godt, og når der er behov for hjælp.

Tværgående samarbejde i den eksterne organisering

Stort set alle projekterne har på den eksterne bane arbejdet meget med tværgående samarbejder – på tværs af enten kommuner, sektorer, forvaltninger, politisk/administrative strukturer, institutioner, kunstarter eller fagligheder. Selve inddragelsen af mange fagligheder og kompetencer har ofte virket som metode til at nytænke og innovere:

"Ved at sætte en række kunstnere med vidt forskellig baggrund og faglighed sammen har vi sikret en dynamik og innovation i projektet, der har sprudlet af idéer og eksperimenter".

Ofte har projekterne involveret mange og meget forskellige aktører. Mangfoldigheden har i høj grad været med til at skabe resultater, men projekterne er også blevet komplekse, når mange aktører er involveret. Det gode spørgsmål er, hvordan man faciliterer tværgående samarbejdsprocesser og får det bedste frem i alle?

En særlig model for processtyring af projekter skal fremhæves som svar på dette spørgsmål. Vi har valgt at kalde den *Facilitatormodellen*. Flere projekter har gode erfaringer med modellen, der fremhæves som afgørende for både resultater og forankring:

"Vi har stillet synlige rammer til rådighed, skabt nogle rammevilkår og faciliteret, men indholdet var deres eget. Så arbejdsmetoden har fået meget ros – den må ikke blive for styret".

"Min vigtigste rolle har været at få andre til at se idéen i at arbejde sammen. Nogle gange har det været en ren procesfunktion og tilbagetrukket i forhold til det indholdsmæssige – facilitatorrollen har været min absolut vigtigste rolle".

Facilitatormodellen

Modellen tager udgangspunkt i en "flad" projektorganisering og en faciliterende projektlederrolle. Projektlederens vigtigste opgave er at facilitere samarbejdet mellem en række aktører og sikre, at aktørerne har frihed til – og føler sig motiveret til – selv at udfylde rammerne.

"Vi [tovholderne] sætter nogle rammer – de [aktørerne] skal helt selv bestemme, hvad de putter i".

Et vigtigt element i modellen er således, at man gør plads til, at den enkelte aktør kan have og forfølge egne mål – i det omfang, de matcher de overordnede projektmål:

"Hvis man skal have folk til at gå ind i et projekt, så skal de have lov til at have deres egne mål – fx sprogstimulering".

Kombinationen af egne og fælles mål bidrager til at sikre ejerskab og "kitte" samarbejdet sammen, så de involverede aktører ser børnene og de unges liv i en helhed, hvor alle parter hver især bidrager. Flere understreger, at samarbejdsformen skaber varige relationer – til gavn for børnene og børnekulturen.

13. HELSINGØR – KUNST PÅ SKEMAET

Indhold og rammer

- ✓ Formålet er, at alle børn gennem dagtilbud og skole møder kunst på et højt kvalificeret plan, samt at forløbet fungerer som et intensivt lærer- og pædagogkursus. Ligeledes at etablere en model, som kommunen kan køre videre med.
- ✓ Målgruppen er lærere og pædagoger samt børn og elever.
- ✓ Dagtilbud og skoler tilbydes at deltage i et kompagnonforløb med professionelle undervisere inden for billedkunst, dans og musik. Hvert forløb henvender sig til én gruppe børn/elever og en fast lærer og strækker sig over 12 uger. Undervisningen tilrettelægges i et samarbejde mellem gæsteunderviseren og den faste lærer/pædagog (del af læringsprocessen).

De særligt gode resultater

1. Forsøget har haft stor spændvidde og har vist spændende og gode resultater. Der er opnået kontakt til nye skoler, institutioner, lærere og pædagoger (ca. 80 forskellige forløb på ca. 15 skoler og 12 dagtilbud).
2. Samarbejdet ml. kulturinstitutioner og dagtilbuds- og skoleområdet er styrket. Der er opnået større kendskab på tværs, personligt kendskab/netværk, konkrete erfaringer med kunst og kunstnere og hvordan det fungerer i den hverdag, som kulturinstitutioner, dagtilbud og skoler er underlagt.
3. Bevidstheden om betydningen af at arbejde kreativt med børnene og at inddrage ressourcerpersoner udefra er synligt styrket hos de medvirkende dagtilbud. En børnehave har – bl.a. på baggrund af forsøget – etableret sig som kulturbørnehave, en anden er på vej. Der er skabt rigtig gode erfaringer til en fremadrettet indsats.

Hvad fremmer?

- ✓ *Høj grad af dialog* mellem kunstner og lærer/pædagog.
- ✓ *Løbende videnopsamling*.
- ✓ *Fleksibilitet i forløbet*: luttet til delresultater og handlet ud fra det. Hvis noget ikke er hensigtsmæssigt, ændres det undervejs.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Dyre projektomkostninger* – og dermed svært at gøre forsøget til en blivende model.
- ✓ *I forhold til målgruppen* – en stor mundfuld at spænde over så mange institutioner.
- ✓ *Væsenforskelle* kulturinstitutioner og kunstnerne imellem. Kan vanskeliggøre det tværgående samarbejde.

14. HØJE-TAASTRUP – KULTURJAGT

Indhold og rammer

- ✓ Formålet er at få unge til at interessere sig for og beskæftige sig med og formidle kulturarven, dvs. deres lokale historie og kultur, via internettet.
- ✓ Målgruppen er folkeskolens 7. til 10. klassetrin.
- ✓ Omdrejningspunktet er et samarbejde med Kroppedal Museum, der stiller en tematisk ramme til rådighed, hjælper eleverne med research og udvikler en hjemmeside, hvor eleverne formidler valgte temaer.

De særligt gode resultater

1. Etablering af hjemmeside, flot lancering med unge og minister, rigtig god proces med at skabe historierne til nettet inkl. samarbejdet ml. arkiv, unge, kulturinstitutioner m.fl.
2. Kulturjagt tages nu op i museumsregi – skal nyudvikles og integreres i skoletjenesten som en anderledes arbejdsform.

3. Der er skabt nye samarbejdsrelationer (mellem museum og forvaltning og på tværs i forvaltningen (biblioteket, Fritid og kultur, Institutions- og Skolecentret, PUC m.fl.)), man har set mulighederne hos hinanden, ligesom der er opnået vigtige erfaringer, som kan bruges fremover ved samarbejde mellem skole og kultur.

Hvad fremmer?

- ✓ *Organisering* – høj grad af tillid fra styregruppen og dermed stor frihed til projektgruppen og tovholder: "vi har ikke mødet os ihjel".
- ✓ *Stram procesplan*: fra starten er der lavet en god tidsplan og skabt milepæle, som har fremmet en god proces, de rette fagligheder og kompetencer er repræsenteret og fordelt på de rette roller – også i forhold til arbejdsgruppen – mv.

Hvad hæmmer?

- ✓ *Manglende ejerskab*, idet skolerne ikke har været involveret helt fra start.
- ✓ *I forhold til målgruppen* – lærernes utroligt stramme tidsplaner.
- ✓ *Organisering* – tovholdere/samarbejdspartnere sidder mange forskellige steder.

5.4 Forankring

Med forankring menes den umiddelbare forankring af resultater og projekternes bæredygtighed, men også politisk/praktisk ejerskab og synlighed.

Samtlige projekter vurderer, at forsøget i høj grad eller i nogen grad har skabt blivende resultater og effekter. Resultaterne spænder vidt – og gælder blandt andet konkret forankring af modeller/delelementer fra modeller, politisk opprioritering af børnekulturen, kompetenceudvikling og forankring af netværk og relationer. De projekter, der i mindre grad forventer blivende resultater, fokuserer primært på, at eksterne forhold som tid og økonomi spiller ind på projekternes mulighed for at skabe varige resultater:

"Der er skabt blivende resultater i forhold til børne-unge politikken, medarbejdere f.eks. på biblioteket, nye samarbejder mellem institutioner. Vi mener dog, at et år er alt for lidt i forhold til at skabe en forandring i forhold til målgruppen".

"Desværre er der midtvejs i projektet sket så store besparelser, at meget af kontakten til politikkerne omkring forsøget er gået i stå".

Projekternes bæredygtighed og videreførelse/afslutning

Hele forsøget baserer sig på Børnekulturens Netværks ønske om bæredygtighed, og forsøgene er blandt andet valgt ud fra dette parameter. Alle projekter har således arbejdet med at sikre bæredygtighed og videreførelse af de iværksatte tiltag.

Det har imidlertid ikke været muligt for os på nuværende tidspunkt at få et færdigt overblik over projekternes status i forhold til eventuel videreførelse og under hvilke vilkår. Kommunerne sidder aktuelt midt i budgetforhandlingerne, og det har ikke været muligt for os at få oplysninger, hverken om de overordnede prioriteringer eller de mere specifikke disponeringer fx på kulturområdet.

Et forsigtigt skøn fra vores side på basis af de indsamlede informationer er, at 8-10 af projekterne videreføres, hovedparten af disse dog antagelig i en reduceret model eller som afsæt til nye elementer i kommunens børnekultur. Herudover gælder konkret, at tre projekter har fået midlertidige tilsagn om økonomisk støtte frem til ultimo 2009, hhv. frem til skoleåret 2009/2010 (Frederikssund, Silkeborg og Guld-

borgsunds delprojekt i skolen). To projekter (Vordingborg og Varde) er medio 2009 endnu kun halvvejs i deres processer, og disse projekter fortsætter andet forløb uden ændringer.

Et projekt beskriver, at deres samlede koncept er for omkostningstungt til direkte videreførelse på følgende måde:

"Projektet i sin nuværende form – med det hidtidige aktivitetsniveau – kan ikke føres videre uden eksterne tilskud og ekstra mandskab. Men med et noget lavere aktivitetsniveau og større mulighed for at tilvirke projektet individuelt kunne man lave en ordning, der kommer tæt på. Vi kan også sagtens bygge videre på projektet og har allerede ideer til, hvor og hvordan vi skal sætte ind."

Ser vi på bæredygtigheden – uafhængig af den aktuelle økonomiske situation i kommunerne – vurderer vi, at cirka halvdelen af projekterne kan implementeres umiddelbart som egentlige modeller. Den anden halvdel af projekterne rummer større og mindre elementer til umiddelbar videreførelse. Det er fx *partnerskabsmodellen*, udviklet i regi af Odsherreds *Kulturboomerang* (politikere er aktuelt i færd med at undersøge mulighederne for at forankre denne). Og det kunne være den tværfaglige skoletjeneste i Guldborgsunds *Sund sans* projekt og kulturpilotnetværket i projektet *Fortællefrø* i Viborg. Kulturpilotnetværket er allerede etableret og fungerer efter hensigten, ligesom der er dannet netværk som led i Århus' projekt *Søge spor – sætte spor*.

Også flere af de udviklede metoder har vist sig bæredygtige. Således er både *Udarbejdelse af et kulturelt oplevelseskatalog* og *Kunst på skemaet* integreret i forbindelse med samarbejde og kompetenceudvikling mellem lærere/pædagoger og kunstnere/kulturformidlere (Herlev og Helsingør).

Politisk opmærksomhed og ejerskab

Uanset de aktuelle kommunale budgetforhandlinger oplever projektlederne resultater i form af større politisk opmærksomhed omkring arbejdet med børn og kultur:

"Der er kommet større fokus på børnekulturområdet blandt mange forskellige interessenter: politikere, ansatte, forældre, skoler, institutioner, børn og det øvrige kulturområde".

"Projektet har fremskyndet udarbejdelsen af en børnekulturpolitik".

"Erfaringer fra projektet vil blive brugt i realiseringen af Brønderslev Kommunes børnekulturpolitik, som er undervejs".

En stor del af projekterne vurderer, at forsøget har haft betydning for den politiske dagsorden i kommunen og flere påpeger, at projektet har haft direkte indflydelse på udarbejdelsen af politikker og planer på børnekulturområdet. Allerede ved forsøgets start oplyste mange, at man i kommunen havde planer om udarbejdelse af egentlige kultur- og børnekulturpolitikker, men det har ikke været muligt at skaffe et præcist overblik over de 14 kommuners aktuelle plangrundlag på det børnekulturelle område. Det er derfor endnu for tidligt at vurdere, i hvor høj grad opmærksomheden omkring projekterne medvirker til udarbejdelsen af konkrete politikker og handleplaner i kommunerne.

Det er dog vigtigt at understrege, at forsøgene har været med til at sikre et politisk fokus på børnekulturen i en turbulent periode. Dette skyldes ikke mindst, at mange

projekter målrettet har arbejdet på at sikre politisk ejerskab og synlighed ved løbende at holde en tæt kontakt til det politiske niveau – vi har kaldt modellen *Tæt på politikerne*.

Tæt på politikerne

Løbende kontakt til det politiske niveau er kernen i modellen, der kan bidrage til at sikre det politiske ejerskab. I flere projekter har man således fra starten taget udgangspunkt i en organisering "tæt på politikerne".

Særligt tre projekter har bevidst arbejdet med modellen: I Odsherred har to udvalgsmænd fulgt projektet tæt og er løbende blevet "brugt" gennem forsøgsperioden. I Varde har man i høj grad formået at få politikerne til at bakke op om projektet med det konkrete resultat, at det blev obligatorisk for skoler og institutioner at deltage i projektet. I Vordingborg har man bevidst tænkt politisk forankring ind fra starten – bl.a. er borgmesteren afsender på ansøgningen til BKN.

Projekterne har således haft gennemslagskraft overfor politikkerne, som har oplevet, at de var "del af en succes". Samtidig giver den politiske opbakning og bevågenhed gode signaler til projektet internt, og de involverede føler sig set og anerkendt.

Praktisk ejerskab og forankring gennem samarbejdsrelationer og netværk

Et andet, ofte fremhævet resultat handler om at skabe varige relationer og netværk, som på længere sigt kan være med til at udvikle børnekulturen i kommunen.

Fra Netværkets side har der været en forventning om, at projekterne formåede at skabe brede netværk på tværs for relevante aktører fra forvaltninger, kulturinstitutioner, skoler, institutioner, fritidsliv, erhvervsliv osv., som kommunerne kan bruge som fundament for arbejdet med børnekulturen i fremtiden. Det er vurderingen, at projekterne har indfriet denne forventning. Resultatskabelsen bærer præg af diverse netværksdannelse, såvel formaliserede som ikke-formaliserede. Særligt projekterne i Viborg og Århus har etableret funktionelle netværk bestående af en lang række aktører på tværs af en lang række aktører.

"Hvis Kulturpilotnetværket bliver vedligeholdt, vil det med sikkerhed øge bevågenheden omkring børnekulturen og blive ved med at sætte relevante spørgsmål og emner på dagsordenen. Med netværket øges tilgængeligheden af de børnekulturelle tilbud, der er i Viborg kommune".

Projekterne har generelt haft fokus på, at der skabes mere end "blot" projektorienterede samarbejder og netværk. Man har taget skridtet videre og tænker i fastholdelse, dvs. en højere grad af naturlige og tilbagevendende samarbejdsrelationer mellem diverse aktører, og flere forventer, at disse netværk på længere sigt vil bidrage væsentligt til udviklingen af børnekulturen:

"Jeg tror, at der bliver skabt et samarbejde, der kan holde på længere sigt. Det gælder imellem musikskole og dagpleje, musikskole og bibliotek og mellem bibliotek og dagpleje".

En række projekter påpeger dog, at tidlig inddragelse af samarbejdspartnere er helt essentielt – og at involveringen ikke kan ske tidligt nok. Ca. en tredjedel af projekterne oplever således, at inddragelsen burde være sket tidligere, end det var tilfældet:

"Nogle af de ting, vi har lært, er bl.a., at et projekt, hvor fem institutioner er involveret, kræver en meget tidlig involvering. Jeg vil anbefale allerede på idéplanet, inden projektbeskrivelsen formuleres".

"Under evalueringen har vi hørt, at også medarbejderne gerne ville have været involveret fra start. Vi involverede kun ledelsen på dette stadie".

En tidlig involvering af samarbejdspartnere understreges således som afgørende for praktisk ejerskab og opbygning af varige samarbejdsrelationer.

Synlighed

Projekterne har på forskellig vis arbejdet med lokal synlighed. Det gælder både i forhold til det politiske niveau – som nævnt ovenfor – men også i forhold til den brede offentlighed, projektets primære og sekundære interessenter/netværk og de egentlige målgrupper, børn, unge og forældre. Det har været i form af envejskommunikation, processer eller dialoger, og er foregået både fysisk og virtuelt. Synligheden i medierne/den brede offentlighed har vist sig vanskelig for flere af projekterne. Flere beskriver PR-arbejdet som en udfordring:

"Der var stor opmærksomhed og interesse fra pressen osv., men synliggørelsen kræver nogle andre midler, end vi er vant til".

"Synligheden kunne være bedre, men det er svært at skabe "nyheder", som pressen gider bringe, og det er meget dyrt at annoncere".

I forhold til interessentkredsen går synlighed og dialog ofte hånd i hånd. Køge, Silkeborg, Viborg, Odsherred, Århus m.fl. har fx arbejdet med dialogkonferencer i lokalområder, fyraftensmøder, temadage, workshops mv. og har på den måde skabt opmærksomhed om projektet.

En række projekter har i særlig grad arbejdet med synlighed – de gennemgående træk i den forbindelse har været iscenesættelse af udvalgte aktiviteter, processer og resultater. Vi har valgt at kalde modellen *Dyrk projektet* ud fra den simple grundtanke, at det ikke nytter noget at lave et godt projekt, hvis ingen opdager det.

Dyrk projektet

Modellen bygger på, at man – på projektet vegne – skal være selvbevidst og sørge for at iscenesætte og fortælle de gode historier på fængende måder.

I forhold til den brede offentlighed har Odsherred og Helsingør udarbejdet presse- og formidlingsstrategier forud for/undervejs i forsøget og har løbende inviteret pressen til diverse arrangementer, skrevet pressemeddelelser og opfordret skoler, institutioner og SFO'er til også at henvende sig til pressen i forskellige sammenhænge.

Frederikssund, Frederiksberg og Helsingør har arbejdet med synlighed over for interessenter og målgrupper i form af events, præmier, åbninger, ferniseringer, udstillinger mv. Fx foregår uddelingen af kulturpasset i Frederikssund som en event i byrådssalen med deltagelse af politikere, lærere og børn, og præmieoverrækkelse til de børn og forældre, som har været mest aktive brugere af kulturpasset, synliggøres ved en tilsvarende event. Vordingborg har arbejdet med direkte henvendelser til målgruppen (familien), ved at alle børn på deres to års fødselsdag får tilsendt et fødselsdagskort fra biblioteket med diverse tilbud. Tænker man synlighed og "dyrkning af projektet" ind fra starten, behøver det ikke at være en stor tidsrøver. Men kan snarere blive en dynamo, der medvirker til at skabe positiv omtale og energi

Langt de fleste projekter dokumenterer i øvrigt deres forsøg efter forsøgsperiodens afslutning. Det sker både i form af interne evalueringer, billede-/videorække med de positive historier, håndbøger og oplevelseskataloger mv. Alt sammen bidrager det til en fortsat synliggørelse.

5.5 Delkonklusion

Kapitlet har undersøgt, hvordan projekterne har arbejdet med de tre temaer, Kvalificering, Organisering og Forankring. På baggrund af analysen har vi konkretiseret en række tværgående modeller i relation til de tre temaer, som i særlig høj grad har vist resultater.

Kvalificering

Den fokuserede model *Kompetenceudvikling via kunsten* understøtter i høj grad den proces og den læring, som opstår i kraft af inddragelsen af professionelle kunstnere i et projekt. Modellen fungerer som intensivt lærer-/pædagogkursus, hvor kunstnere og lærere/pædagoger er forenet i kortere eller længere tid som led i at forberede og tilrettelægge kunstneriske forløb. Det målrettede arbejde med kompetenceudvikling er i høj grad med til at skærpe fokus i forhold til en metode (mødet med kunsten), som i meget høj grad har vist sig at skabe resultater.

Mange projekter har arbejdet med videndeling og er meget opmærksomme på behovet. Det er dog ingen projekter, der har arbejdet systematisk med videndeling i forsøget. Det har derfor ikke været muligt at identificere en egentlig model for videndeling blandt de 14 forsøg.

Organisering

Projekterne har i høj grad arbejdet eksperimenterende i deres organisering og har udforsket nye tværgående organisationsformer.

Helt grundlæggende kan modellen *Organisatorisk handlefrihed* fremhæves. Modellen består af en enkel organisering med meget få beslutnings- og kompetenceled og har skabt mange gode resultater – ikke mindst giver den projektlederen mulighed for at korrigere proces og projekt forholdsvis hurtigt, hvis det viser sig nødvendigt.

Ser vi på det tværgående arbejde, som har været helt centralt i modelkommuneforsøget, kan *Facilitatormodellen* fremhæves. Modellen tager udgangspunkt i en "flad" organiseringsform og en faciliterende projektlederrolle, som har sikret ejerskab blandt de involverede aktører. Projektlederens vigtigste opgave er at facilitere samarbejdet mellem en række aktører og sikre, at aktørerne har frihed til selv at udfylde rammerne. Et element i modellen er således, at man gør plads til, at den enkelte aktør kan have og forfølge egne mål sideløbende med målene i det fælles projekt.

Forankring

Det er ikke muligt at give et færdigt billede af, i hvilket omfang projekterne videreføres efter forsøgsperioden. Et forsigtigt skøn er, at 8-10 projekter kører videre, dog typisk i reduceret form. Dette må siges at være et pænt resultat i forhold til bæredygtighed i forsøget.

I arbejdet med politisk forankring er den løbende, tætte kontakt til det politiske niveau helt afgørende. Modellen kan kaldes *Tæt på politikerne* og har fokus på at sikre politisk ejerskab ved at medtænke en god og tæt kontakt til det politiske ni-

veau i processen. Det baner igen vejen for politisk forankring af resultater – både af modeller (eller delelementer fra projekter) eller i form af en opprioritering af børnekulturen i kommunen.

I arbejdet med forankring har man desuden fokuseret meget på skabelsen af netværk og relationer. Tidlig involvering af samarbejdspartnere har her vist sig som meget afgørende for det praktiske ejerskab og skabelsen af varige relationer/netværk.

De fleste projekter har endvidere fokuseret på lokal synlighed, og flere af projekterne har arbejdet med synlighed og iscenesættelse. Modellen *Dyrk projektet* drejer sig netop om dette – iscenesættelse og synliggørelse – over for den brede offentlighed, interessenterne og målgrupperne.

6 PERSPEKTIVERING – BØRNEKULTURENS NETVÆRKS ROLLE OG RAMMER

På basis af de ovenstående analyser vil vi afslutte med en mere overordnet perspektivering i forhold til det børnekulturelle felt generelt og Børnekulturens Netværks arbejde og rolle.

6.1 Det børnekulturelle felt

Det er cirka 20 år siden, man for alvor begyndte at tale om børnekultur i både statsligt og kommunalt regi. I 1993 etablerede man Kulturrens Børn, i 1998 blev det til Kulturrådet for Børn, og i 2002 blev Børnekulturens Netværk den tværministerielt organiserede, statslige institution. Og siden starten af 90'erne har der været gennemført en lang række forsøg med børnekultur – lokalt, regionalt og på tværs.

Det børnekulturelle felt som faglighed og som ressortområde er således ikke nyt længere. Men retorikken er alligevel ofte den, at børnekulturen som felt er "ny", "ung" og stadig ved at "finde sine ben at stå på". Og ser man på såvel de statslige som de kommunale budgetter afsat til børnekultur, må disse siges at være små.

Børnekulturen er ikke nogen lovbunden kommunal ydelse; der er ikke noget politisk udvalg forpligtet til opgaven, og der er ikke (nødvendigvis) en særskilt kommunal budgetpost til området. Typisk skal kommunale initiativer på børnekulturområdet tages af de generelle kulturbudgetter, og der skal findes særskilte kommunale (projekt-)midler og evt. eksterne støttebidrag.

Ikke mindst set i det lys er Børnekulturens Netværk en særdeles vigtig spiller. Netværkets opgave er i høj grad at promovere børnekulturen på tværs af ressortområder og mellem stat, region og kommune. Vel at mærke uden beføjelser og indenfor en snæver økonomisk ramme.

Når Børnekulturens Netværk igangsatte modelkommuneforsøget var det bl.a. med sigte på kommunal-/strukturen og de vurderede muligheder og trusler, denne kunne medføre for børnekulturen. Der var som udgangspunkt meget forskellige vurderinger af, hvordan børnekulturen ville stå i forbindelse med reformen. Nogle mente, at børnekulturen ville blive trukket ind og anvendt meget aktivt som kit i kommunesammenlægningerne og de nye enheders identitetsdannelse. Andre forudså snarere, at børnekulturen ville blive klemmt.

Det skulle vise sig, at reformperioden blev en tid med særdeles stor turbulens. Man gik fra 271 kommuner til 98. Man har undergået en proces, hvor udgangspunktet var et stort antal kommunalpolitikere, der kunne bevare overblik ud i den enkelte institution, til langt færre politikere, der (skulle til at lære) at agere i større enheder og som mere "professionelle" politikere. I de sammenlagte kommuner skulle der ske servicetilpasninger på tværs af de gamle kommuner, og i samtlige nye kommuner har man været igennem markante besparelsetiltag på de kommunale serviceydelser. For modelkommuneforsøget betød det flere steder reduktion i personaleressourcerne, herunder afskedigelser af henholdsvis en kulturchef, en projektleder og andre centrale forsøgsmedarbejdere i fx biblioteks- og museumsregi. Herudover kom en række supplerende benspænd som fx pædagogstrejken, der afstedkom forsinkelser og negativt samarbejdsklima i flere af projekterne.

Med modelkommuneforsøget har Børnekulturens Netværk efter vores vurdering sat en nødvendig dagsorden og aktivt medvirket til at fastholde børnekulturen på den kommunale dagsorden.

Som konsulenter og evaluatoreer på feltet gennem en årrække er det vores erfaring, at selve emnet *børnekultur* eller *børn og kunst* er overordentligt komplekst. Det er som udgangspunkt et positivt emne, og der er mange gode intentioner på feltet. Men jo mere man kommer ind i feltet – emnet, opgaven – jo klarere står det, at børnekultur rummer en mængde udfordringer, vinkler og præciseringsbehov.

Børnekulturfagligheden er således først og fremmest tværfaglig. Det enkelte barn eller unge menneske befinder sig i løbet af en dag i en række forskellige institutionelle og ikke-institutionelle, formelle og ikke-formelle, skemalagte og ikke-skemalagte rammer. Børnekulturen skal kunne gå på tværs af disse – uden at det bliver "barnets problem".

Modelkommuneforsøget har vist, at opgaven er kompleks, og at der ikke gives én model, én opskrift på succes. Derfor fungerer modelaspektet for os at se godt. Forsøget og projekterne udvikler og afprøver forskellige modeller. De formidles til en bredere kreds, og forsøget medvirker til at inspirere og promovere børnekulturen bredt.

Den mere overordnede, politiske diskussion – hvornår går børnekulturen fra små forsøg og puljemidler til mere permanente, langsigtede prioriteringer – har imidlertid ikke flyttet sig. Her ser vi en udfordring, som Børnekulturens Netværk og andre relevante aktører med fordel kunne gribe. De gode forsøgsresultater er klart et positivt argument i debatten om børnekulturens nødvendighed, men samtidig et nødråb, idet en del af projekterne og initiativerne lukker med forsøgets afslutning.

6.2 Netværkets prioriteringer i forsøget

Børnekulturens Netværk modtog i alt 34 ansøgninger til modelforsøget, heraf 31 kommuner og 3 kulturregioner/regioner. 14 kommunale forsøg blev som bekendt valgt.

Følgekommunerne

De øvrige 20 kommuner og regioner fik tilbudt at følge forsøget som følgekommuner, omfattende deltagelse i de tilknyttede konferencer, ad hoc sparring fra projektlederen hos Netværket mv. Tilbuddet fra Netværket fik en blandet modtagelse, men 18 ud af de 20 kommuner sagde ja tak. Flere af disse havde svært ved at se, hvad de konkret kunne få ud af deres status som følgekommune. Mange af følgekommunerne har dog deltaget på de afholdte konferencer og arrangementer i tilknytning til forsøget. Oprindeligt havde projekterne en række ideer bl.a. om, at følge- og modelkommunerne på tværs kunne fungere som strategiske samarbejdspartner to og to på eget initiativ, og med henblik på at understøtte dette blev der afholdt læringscirkler også for følgekommunerne. Det har imidlertid vist sig, at en del af følgekommunerne ikke har magtet/prioriteret at igangsætte det pågældende projekt, og ideen om strategiske samarbejdspartner kom aldrig rigtig i gang.

Tanken om følgekommuner virker for os at se som en god idé, og på trods af den lidt negative modtagelse vurderer vi, at man udmærket kan fastholde/gentage princippet i evt. fremtidige forsøg. Blot er det vigtigt fra starten at melde denne model ud og være klar omkring tilbud og præmisser, herunder afsætte lidt ressourcer til

den aktivitet. Det er samtidig vores erfaring – både fra dette forsøg og andre inden for børnekultur – at man oplever et stort behov for videndeling og erfaringsudveksling, men at projekterne i det daglige ikke har overskud til selv at opsøge og rammesætte det.

Modelkommunerne

De 14 modelkommuner oplevede, som tidligere redegjort for, at støttetildelingen var væsentligt mindre end deres samlede projektbudget, hvilket gav en lidt negativ stemning omkring forsøget i den indledende fase.

"Det var en dårlig idé at udvælge 14 kommuner. Vi blev beskåret meget, og vi har ikke haft mulighed for til fulde at tænke model. Når man skærer så meget, tænker man mere i projekt end i at udvikle model. Anbefalingen må være: få færre kommuner og giv mere rum og ressourcer til at udvikle modeller!"

"Vi har været lige ved at smide handsken i ringen. Projektet voksede og voksede, bl.a. fordi vi blev en meget stor kommune. Og pengene blev mindre og mindre".

Den reaktion er naturligvis meget forståelig. Men det er værd at notere sig, at de 14 projekter stort set samstemmende – i de sidste faser af forsøgsperioden – siger, at den statslige anerkendelse og bevilling har været meget afgørende. Direkte adspurgt: "Skulle der hellere have været færre projekter med 100 % finansiering, hvis jeres projekt så ikke var blevet støttet?", svarer alle nej.

Vi kan altså konstatere, at Børnekulturens Netværks prioritering har givet rigtig meget værdi for pengene – både hvad angår arbejde, resultater og synlighed. Netværket har således medvirket til at skabe en øget lokal finansiering af børnekulturen i størrelsesordenen 8 mio. kr., eller 200 % den statslige forsøgsfinansiering.

Samlet er det vores vurdering, at Børnekulturens Netværk med relativt få midler har medvirket til at skabe meget aktivitet og kvalitet, synlighed og blivende resultater. Også i fremtidige forsøg kan Netværket med fordel operere med en delfinansiering i sine forsøgspuljer. Men vi vil anbefale, at procentsatserne er kendte, og at fordelingsmekanismerne er mere gennemsigtige.

Hertil kommer, at mange af projekterne melder om særdeles store arbejdsbyrder og meget "arbejde i fritiden". Dette er naturligvis ikke hensigtsmæssigt og er formodentlig ikke mindst et udtryk for de særlige omstændigheder i medfør af strukturreformen. Men også her vurderer vi, at Børnekulturens Netværk kan spille en rolle og sætte standarder for støttede projekter og i bred forstand børnekulturområdet. Dette er vigtig også på et overordnet politisk plan, idet et sådant fokus kan medvirke til at styrke og fastholde børnekulturen som anerkendt, professionelt fagfelt og ressortområde.

Indholdsmæssige prioriteringer

Nye veje og metoder i arbejdet med børn, kultur og fritid, hedder det i Netværkets opdrag til modelkommuneforsøget. Ses overordnet på tværs af de 14 projekter kan man diskutere, hvorvidt de alle afprøver nye veje og metoder.

Cirka en tredjedel af projekterne drejer sig snarere om at arbejde videre med kendte metoder og modeller. Det kan der vel at mærke godt ligge fortsat metodeudvikling i. Men i lyset af Børnekulturens Netværks rolle og økonomiske formåen er balancen mellem økonomi til udvikling og eksperimenter på den ene side og (indirekte) driftsfinansiering på den anden et vigtigt opmærksomhedspunkt.

I invitationen til at deltage i modelkommuneforsøget skriver Netværket:

”Både kommuner uden erfaring og kommuner med erfaring i at udvikle børnekulturen er velkomne til at deltage i forsøget”.

Cirka halvdelen af de deltagende kommuner har – som det fremgår i ovenstående analyser – en lang tradition for at arbejde med børnekultur, herunder samarbejde med og få støtte fra statslige programmer. Den anden halvdel har mindre eller ingen erfaring og tradition på området. Der er ikke umiddelbart noget mønster i, hvorvidt det er de ”erfarne” kommuner, der eksperimenterer eller omvendt.

Netværkets vision drejer sig om, ”at alle børn skal møde kunsten og kulturen, at alle kulturinstitutioner skal bidrage, og at alle kunstarter skal inddrages”. Visionen handler således om vækst og udbredelse, mens forsøgsfokus handler om nye veje og udvikling.

Disse to dagsordener kan for så vidt godt fungere sammen, men kræver klare prioriteringer og valg, og her ser vi endnu et opmærksomhedspunkt for Netværket. Der kan for os at se med fordel arbejdes med en mere differentieret indsats i forhold til børnekulturen på forskellige niveauer og med forskellige instrumenter. Her kan man i visse programmer og tiltag understøtte spydspidserne og i andre sammenhænge forfølge udbredelsesdagsordenen, i visse sammenhænge eksperimenter og være (meget) risikovillig, på andre niveauer arbejde politisk med udbredelse og konsolidering af børnekulturen.

6.3 Fælles læring – Den procesorienterede arbejdsform

Børnekulturens Netværk arbejder på det overordnede plan med tværgående strategiudvikling, facilitering af netværk, erfaringsudveksling og kompetenceudvikling, og på det konkrete plan med de fire funktioner: rådgivning, videndeling, dokumentation og internationalt samarbejde.

Videndeling og erfaringsopsamling er dermed centrale elementer i Netværkets arbejde og initiativer, og det gælder som bekendt ikke mindst i forhold til modelkommuneforsøget, hvor netop videndeling er fremhævet som et væsentligt fokuspunkt.

Børnekulturens Netværk er selv operatør på dets initiativer og har tradition for at følge og understøtte forsøg og processer med videndelingsseminarer, konsulentbistand mv.

Den procesorienterede arbejdsform gælder også evalueringen. Udover nærværende evalueringsrapport har opgaven omfattet en proces med løbende udvikling, læring og videndeling i forhold til modelkommunerne. Vi har således fungeret både som evaluatore i traditionel forstand og som proceskonsulenter og har bidraget aktivt på de afholdte konferencer og læringscirkler.

Konferencerne har især været befordrende for netværksdannelsen, er holdningen blandt modelkommunerne. Flere oplyser, at man er blevet opmærksomme på hinanden og hinandens arbejde på en anden måde, og at man har skabt tætte netværk på baggrund af konferencerne. Flere vurderer i den sammenhæng, at de har fået inspiration til nye værktøjer og metoder, og at de har haft stor nytte af at ud-

veksle erfaringer ikke mindst vedrørende processtyring og de mere langsigtede strategier.

Læringscirkler har haft til formål at give og afprøve værktøjer til målrettet viden- og erfaringsudveksling mellem deltagerne og give sparring til de enkelte projekter. Hovedparten af projekterne vurderer, at læringscirklerne har skabt et læringsrum, hvor projekterne kunne lære i forhold til eget projekt, bidrage i forhold til de andres projekter og – i videre udstrækning – få læringsmetoder/tankesæt til det fortsatte udviklingsarbejde, herunder diverse redskaber til proces- og projektarbejdet, projektlederrollen mv., jf. nedenstående citater.

"Det har været godt, men nogle gange lidt svært at bruge hinanden – det er meget forskellige projekter. Men man er kommet hjem med nye idéer og bare det at italesætte fx sine udfordringer, har været givtigt".

"Vi fik idéer til, hvordan vi kunne komme videre, og det var meget målrettet, fordi sparringen tog udgangspunkt i, hvor vi var".

"Vi fik et konkret redskab og fik dermed udviklet en procesplan, vi kunne tage med hjem".

"Man får sat tanker i gang – det er det essentielle".

Desuden har Netværket delt viden og erfaringer på deres hjemmeside, hvor man kan finde informationer om alle deltagerkommuner, og på Børnekulturportalen. Man har desuden drevet en blog, hvor alle deltagerne kunne kommunikere med og inspirere hinanden via indlæg og materialer. Dertil har man udgivet et elektronisk nyhedsbrev, der løbende har opsummeret bl.a. modelkommunernes, evaluators og Netværkets arbejde, så alle interesserede kunne følge med.

Der er bredt set stor tilfredshed med Netværkets indsats på det børnekulturelle område. Både generelt og i forhold til modelforsøget italesættes vigtigheden af Netværkets tilstedeværelse og indsats – ikke mindst den understøttende, faciliterende rolle, som Netværket aktivt har påtaget sig undervejs i modelforsøget:

"Diskussionerne med andre kommuner har været givende – netværket (og netværksaktiviteterne) har fungeret".

"Jeg har brugt BKN til at blive klogere på designverdenen. Der har Netværket været en god sparringspartner og har lavet noget benarbejde, fx i forhold til hvilke andre puljer jeg kunne søge, og folk jeg kunne tage fat i".

"Rigtig godt den måde, hvorpå Netværket har fulgt vores forsøg. Involveringen og tilbagemeldingerne var et godt incitament".

"Det betyder meget, at de kommer ned til os – 'pingerne' fra staten".

7 EVALUERINGENS METODE OG FREMGANGSMÅDE

Evalueringen er baseret på en kvalitativ metode, som omfatter fem forskellige typer af dataindsamling, som løbende har suppleret hinanden:

- Desk research – foretaget af evaluator. Fokus på datamateriale fra de enkelte projekter, opdatering gennem og bidrag til Netværkets nyhedsbrev, ajourføring via projekternes blogindlæg samt udvikling af skabeloner til og gennemgang af selvevalueringer.
- Arbejdskonferencer – start-, midtvejs- og slutkonference. Herunder en to-dages arbejdskonference med speed networking blandt projektlederne, tematiske workshops og foredrag.
- Selvevalueringer – 2 x kvalitative spørgeskemaundersøgelser målrettet projektledelsen for de enkelte modelforsøg. Fokus på henholdsvis opstart og forankring.
- Læringscirkler – konsulentbistand for åbent tæppe. Fokus på sparring og læring projekterne imellem.
- Interviews – med projektlederne for de enkelte projekter.

Den lærende evaluering arbejder på flere niveauer. I dette tilfælde har den for det første omfattet en *proces* og en *procesevaluering*, hvor fælles læring og videndeling kombineres med formidling af metoder og modeller og afdækning af, hvad der virker, og hvad der hæmmer resultater på feltet.

For det andet omfatter den nærværende *slutevaluering*, hvor de overordnede resultater og vejene dertil kortlægges og analyseres.

Evaluators opgave har således været flersidet, og rolleafklaringen har været vigtig. Evaluator har i praksis påtaget sig følgende roller:

- **Evaluator**, med kvalitativ analysekompetence og integritet i forhold til at bevare overblik og objektivitet;
- **Formidler**, med kompetence til at identificere, udfolde og formidle modeller, metoder og best practice – både undervejs i forløbet og som afsluttende produkt til en bred kreds bestående af alle, der arbejder med og i relation til børnekultur;
- **Proceskonsulent**, med kompetence til at facilitere den overordnede proces, herunder lede konferencerne, delprocesserne og den fælles læring;
- **Faglig rådgiver**, med indsigt i og kompetence til at rådgive de enkelte projekter med henblik på resultatskabelse og "troubleshooting".